

Ingen foreldelsesfrist ved overgrep av mindreårige:

Burde foreldelsesfristen for overgrep av mindreårige fjernes?

Kandidatnummer: 579

Leveringsfrist: 25 November 2013

Antall ord: 17950

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Introduksjon av Lovforslag om endring av foreldelsesfrist.....	2
2	FORELDELSESFRIST:	4
2.1	Hva er foreldelsesfrist.....	4
2.2	Foreldelsesfrist teori og prinsipper	4
2.2.1	Hvorfor skal straffeansvar foreldes.....	4
2.2.2	Foreldelsesfrist i forhold til konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og misbruk.	5
3	STRAFF:	7
3.1	Hva er straff i lovens forstand:	7
3.2	Hvorfor straffe?	8
3.2.1	Teorier:.....	8
3.2.2	Allmennpreventive hensyn.....	9
3.2.3	Individualpreventive hensyn	9
3.2.4	Andenæs, Johs – bør samfunnet i det hele bruke straff som reaksjon mot normbrudd?	10
3.2.5	Offerets hevn og betydningen av å få saken ført i retten.	11
3.2.6	Avslutning på et forhold?.....	13
3.2.7	Effekten av anstalt straff - Erving Goffman.....	14
3.2.8	Straff som Rehabilitering?	15
4	OFFENTLIG PÅTALE (ANKLAGERPRINSIPPET)	16
5	SEKSUELLE OVERGREP I NORGE.....	17
6	GJELDENDE RETT:.....	18

6.1	Om straffelovens § 195, § 196, § 197 og § 199.....	18
6.1.1	§ 195 og § 196.....	18
6.1.2	§ 197.....	23
6.1.3	§ 199.....	23
6.2	Foreldelse:	24
6.2.1	Når begynner foreldelsesfristen å løpe?.....	25
6.2.2	Utskutt foreldelsesfrist – løper fra offeret fylte 18 år.	27
6.2.3	Avbrytelse av foreldelse.....	28
6.3	Gjeldende rett i andre land.....	29
6.3.1	”NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet.”	29
6.3.2	Danmark.....	31
6.3.3	Sverige.....	32
6.3.4	Finland.....	32
6.3.5	USA.....	33
7	LOVFORSLAG FRA FREMSKRITTSPARTIET (ENDRING).....	35
8	BURDE LOVFORSLAGET INNFØRES?	37
8.1	Bevisforspillelse.	37
8.1.1	Falske minner, løgn eller forvirring – offeret, følelser og behandling.....	38
8.1.2	Fortrengte minner trenger tid.	39
8.2	Behovet for å bli hørt/ bli trodd som offer.....	41
8.2.1	Anklagedes behov for å få saken i retten og stadfeste sin eventuelle uskyld – ikke gå fri pga. foreldelse.....	42
8.3	Behovet for straff avtar/naturlig avslutning på et forhold.	43
8.4	Ingen siste innsats før utløp av frist.....	44
8.5	Rettsikkerhet (hva hvis frifinnelse).	47
8.5.1	Hva menes med rettsikkerhet:	47
8.5.2	Vil fjerning av foreldelsesfristen bryte med rettsikkerheten:	47
8.5.3	Følelsesmessig aspektet i forhold til frifinnelse (rettsikkerhet og bevis).....	48
8.6	Frykten for motanmeldelse – Ærekrenkelse.	49

8.7	Den preventive effekten etter lang tid (allmenn – individualpreventive hensyn).	51
8.7.1	Ved overgrep av mindreårige, vil trussel om straff være en årsak til å avstå fra ulovlige handlinger?	51
8.8	Overgriperen borte fra gata en periode.....	53
8.9	Synspunkter:	54
9	MULIGE KONSEKVENSER AV LOVFORSLAGET/ENDRING	55
9.1	Tilbakevirkende kraft.....	55
9.1.1	Legalitetsprinsippet jfr. Grl. § 96 jfr. EMK artikkel 7 (straffeloven § 3?) ..	55
9.1.2	Straffeloven §§ 66 flg. Unntak (prosessøkonomiske hensyn), jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.2.....	56
9.2	Mulig utvikling i retten (andre bestemmelser uten foreldelse?).....	57
9.2.1	”Stepping stone” til andre saksområder. (Se også foreldelsesfrist for drap i høringsnotatet).....	57
10	AVSLUTNING:	59
10.1	Sammendrag:	59
10.2	Konklusjon – burde foreldelsesfristen for overgrep av mindreårige fjernes.	62
11	LITTERATURLISTE	65

1 Innledning

Tema til oppgaven ble valgt av interesse. Jeg ønsker først og fremst å skrive en oppgave innenfor strafferett. I tillegg til strafferett finner jeg kriminologi og rettspolitikkk meget interessant. Samtidig med at jeg lette etter emner som ikke allerede var gjennomarbeidet mange ganger, ble høringsnotatet angående foreldelsesfristen ved overgrepssaker presentert for meg. Problemstillinger rundt seksualforbrytelser var noe jeg allerede tenkte på som et emne, og jeg fant foreldelsesfristen i overgrepssaker meget interessant.

Etter introduksjonen til emnet fant jeg fort ut at saksområdet var mye omtalt i media. Flere så ut til å ha meninger og oppfatninger om lovforslaget. Likevel fant jeg få kilder som dekket emnet på en samlet og tilstrekkelig måte til å gi klar innsikt.

Spørsmålet jeg stiller i min oppgave er: om foreldelsesfristen burde fjernes for overgrep av mindreårige. Spørsmålet er stilt i lys av høringsforslaget, hvor fjerning av fristen som er gjeldende ble foreslått.

Jeg har funnet det lettere å finne meninger som støtter forlaget enn motsatt. Til tross for støtten som gis til forslaget, ble lovforslaget ikke stemt videre i stortinget med flertall.

Alle elementer vedrørende reglene for behandling av saker ved overgrep av mindreårige er følsomme emner.

Vurderingene jeg har gjort i forhold til meninger som er gitt eller uttrykt er at meningene uttrykkes med den viten at emnet er følsomt og at en burde trå varsomt for og ikke måtte tåle mye kritikk eller motstand. Selv om mange forsøker å holde seg nøytrale i sin argumentasjon kan det virke som det er vanskelig å få argumenter som ikke også er gitt i lys av hvordan en vil fremstå utad. Sagt på en annen måte, kan det virke som noen ikke ønsker å argumentere mot synspunktene for fjerningen av fristen i frykt for å fremstå som en som forsvarer overgrepsforbrytere. Det er ikke tilfellet at en forsvarer forbrytelsen ved å se argumentene for å beholde foreldelsesfristen, men dette er elementer i følsomme saker som

kan være vanskelig å skille. Med dette tenker jeg særlige på politiske støtte erklæringer til forslaget under debatt. Støtteerklæringene til forslaget ble gitt av de aller fleste, likevel ble forslaget nedstemt i stortinget uten at argumentene for å ikke innføre forslaget ble tydelig representert.

1.1 Introduksjon av Lovforslag om endring av foreldelsesfrist.

For Prop. 131 L (2012-2013), Innst. 442 L (2012-2013), Lovvedtak 104 (2012-2013) ble innstilling avgitt den 06.06.2013 og deretter behandlet andre gang i Stortinget den 20.06.2013

Justis og beredskapsdepartementet sendte ut et lovforslag på høring i februar 2013 med høringsfrist i juni 2013. Snr. 20123307 med følgende navn

”HØRINGSNOTAT OM ENDRINGER I STRAFFELOVEN 1902 OG STRAFFELOVEN 2005 (PERSONFORFØLGELSE, VOLDTEKT OG ANDRE SEKSUELLE OVERGREP, FORMIDLING AV PROSTITUSJON, FORBEREDELSE TIL TVANGSEKTESKAP, FORELDELSESREGLER MV).”

Høringsnotatets del 10 omhandler reglene om foreldelse. Del. 10.1.4 omhandler spørsmålet om foreldelsesfristen for overgrep av mindreårige. Spørsmålet her er om den utskutte foreldelsesfristen som er dagens gjeldende rett (se om utskutt foreldelsesfrist under) gir tilstrekkelig tid til å forfølge og eventuelt ta de nødvendige skritt for å avbryte fristen, før fristens utløp i overgrepsaker av mindreårige.² Det bes om synspunkter på om det er behov for at slike saker ikke skal foreldes og videre om vekten ulike argumenter skal ha i en slik avgjørelse. Spesifikt nevnes bevisene og deres stilling etter tid, og med dette om rettsikkerheten fremdeles vil være ivaretatt.³

---

² www.regjeringen.no – høringsnotatet.

³ www.regjeringen.no – høringsnotatet.

I ”løse forslag til saken” - Prop. 131 L (2012-2013), Innst. 442 L (2012-2013), Lovvedtak 104 (2012-2013) legger Per Sandberg på vegne av Fremskrittspartiet i forslag nr. 1 til saken frem følgende lovforslag:

”I lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov skal § 67 lyde: § 67

Fristen for foreldelse er 10 år når den høyeste lovbestemte straff er fengsel inntil 6 år og 30 år når den høyeste lovbestemte straff er fengsel i mer enn 6 år.

Straffbare forhold der den høyeste lovbestemte straff er 21 år eller mer, foreldes ikke. Det samme gjelder straffbare forhold etter §§ 193, 194, 195, 196, 197 og 198.

(...)

At bøter eller rettighetstap kan idømmes ved siden av annen straff, har ikke betydning ved beregning av fristen.

Har noen i samme handling begått flere lovovertridelser, som etter første ledd skulle foreldes til ulike tid, gjelder den lengste foreldelsesfrist for alle overtridelser.

Fristen for foreldelse av straffansvaret for foretak beregnes ut fra strafferammen for enkeltpersoner i det straffebudet som er overtrådt.”⁴

Den sentrale delen for denne oppgaven er forslagets 2. ledd som omhandler ingen foreldelsesfrist for enkelte bestemmelser. De sentrale bestemmelsene for denne oppgaven vil være

---

⁴ www.stortinget.no

de foreslåtte § 195, og § 196 som gjelder seksuelt overgrep av mindreårige, som det er foreslått at ikke skal foreldes.

2 Foreldelsesfrist:

2.1 Hva er foreldelsesfrist

Foreldelsesfrist er den tid som er satt etter overtredelse av en straffebestemmelse hvorpå forholdet fremdeles kan påtales og overtrederen fremdeles straffes. Lengden på tiden satt i mellom overtredelsen og den tid da forholdet ikke lenger kan straffes, er fristens lengde. Når fristen er ute vil ikke lenger overtredelsen kunne straffes. At overtrederen ikke kan straffes gjelder selv om det skulle kunne bevises at det er skjedd en overtredelse og hvem det er som er gjerningspersonen.

2.2 Foreldelsesfrist teori og prinsipper

2.2.1 Hvorfor skal straffeansvar foreldes.

Ot.prop. nr. 90 (2003-2004)⁵ gis det en begrunnelse for hvorfor straffeansvaret foreldes i punkt 28.1 på side 380. ”vitneprov og andre bevis svekkes med tiden. Med dette øker faren for at en rettsavgjørelse kan bli feil”.

I Johs, Andenæs: alminnelig strafferett 4 utg. 1997 side 486⁶ uttrykkes grunnen til foreldelse slik: ”felles for de to hovedgruppene av foreldelse gjelder at behovet for å straffe avtar etter hvert. Både styrken av de individualpreventive og de allmennpreventive hensyn avtar med tiden.”

---

⁵ Høringsnotat 2013

⁶ Høringsnotat 2013

2.2.2 Foreldelsesfrist i forhold til konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og misbruk.

Artikkel 33 i europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk pålegger en plikt om at det skal foreligge en tilstrekkelig frist, som gir mulighet for oppklaring av et forhold. Den uoffisielle norske oversettelsen lyder slik:

”Hver part skal ved lovgivning eller på annen måte treffe de tiltak som er nødvendig for å sikre at fristen for å innlede rettsfølging i forbindelse med handlinger fastsatt som straffbare etter artikkel 18, artikkel 19 nr. 1 bokstav a og b, og artikkel 21 nr. 1 bokstav a og b skal fortsette å løpe i et tidsrom tilstrekkelig til å kunne innlede rettsforfølging etter at offeret har nådd myndighetsalder, og som står i forhold til den aktuelle forbrytelsens alvorlighetsgrad.”⁷

Konvensjonen setter her krav til en viss lengde på fristen, og den utskutte foreldelsesfristen (se punkt. 6.2.2) ser ut til å være i god overensstemmelse med artikkel 33. Det er likevel slik at konvensjonen ikke pålegger medlemslandene å ha en frist med ende. Hensynet bak bestemmelsen er at medlemslandene skal ha regler som gir en reel mulighet for rettsforfølging. Om foreldelsesfristen fjernes vil ikke dette være i strid med artikkelen.

Spørsmålet om fristen som allerede foreligger er tilstrekkelig og i samsvar med konvensjonen eller om en endring burde gjøres for å få gjeldende nasjonal rett i samsvar med konvensjonen kan likevel stilles?

Hva vil være en ”tilstrekkelig” frist for å kunne ”innlede rettsforfølging” etter at offeret har ”nådd myndighetsalder”? (se punkt 8.1)

Etter konvensjonens artikkel 30 nr. 2 skal en ha en beskyttende tilnærming mot offeret og passe på slik at barnets traumer ikke blir forverret som følge av straffesaken.

---

⁷ Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk

Når offeret fremdeles er ung kan det ha et forhold til sin overgriper som gjør det vanskelig å tilnærme seg saken. Det ødelagte forholdet mellom fornærmede og overgriperen kan gjøre at barnet blir stående i en vanskeligere situasjon. Når fornærmede blir eldre vil det kanskje være bedre rustet og ha et annet støtteapparat og nettverk rundt seg, slik at saken lettere kan bli gjennomført uten videre traumer. Årsaken til at innrømmelse og bearbeidelse ikke kommer før i senere tid er kanskje fordi nettverket rundt, eller stabiliteten i deres liv er annerledes og derfor gir de en mulighet til å bearbeide det de ikke har kunnet eller våget tidligere. Ikke minst er det et problem at barnet ofte ikke vet at det er begått noe straffbart. Et barn har normalt ikke forutsetninger for å forstå at noe galt har skjedd, og det kan gå mange år før barnet greier å definere et overgrep som nettopp det.

Det er slik i Norsk rett at barn under 16 år i sedelighetssaker, skal avhøres ved dommeravhør. Se straffeprosessloven § 239, jfr. § 298.⁸ Hvis dommeravhør er gjennomført er det normalt slik at barnet ikke skal trenge og bli kalt inn til hovedforhandling.⁹

Disse reglene er til for å beskytte barnet fra påkjenningen det vil kunne være å stå i hovedforhandling og vitne. Tross i at reglene er tilstede for å beskytte offeret, vil dommeravhør og prosessen i sin helhet kanskje kunne være mye å takle om en enda ikke har bearbeidet opplevelsen.

Det er også mulig å anse artikkel 30 nr 3 i konvensjonen som et argument for en foreldelsesfrist. Det fremgår at sakene skal påses å bli gjennomført uten unødige forsinkelse og at etterforskning og straffefølgning skal prioriteres. En foreldelsesfrist kan legge press på politiet til å prioritere saker og på å ha rask fremgang, for at saker ikke skal ende opp foreldet. På den annen side er det også mulig å si at straffefølgning er umulig å prioritere og i det hele tatt å gjennomføre etter at en sak er foreldet. Dette også til tross for at saken kanskje ikke har kommet for dagen før etter fristens utløp. Det er slik at foreldelsesfristen begynner

---

⁸ www.lovdata.no

⁹ www.regjeringen.no – NOU 2006: 10

å løpe fra hendelsen, eller i disse tilfeller fra offeret er 18 år, uansett når saken blir brakt/kommer til politiets og påtalemyndighetens kunnskap.

3 Straff:

Etter at foreldelsesfristen er ute vil et forhold ikke lenger kunne straffes. Foreldelsesfristen har av den grunn en innvirkning på samfunnets generelle straffebehov. Hvorfor vi straffer og hva straff er, er tanker en burde ha med i drøftelsen av om en skal eller ikke skal ha en foreldelsesfrist. Da straffeforfølgning i utgangspunktet er det en søker ved overtredelser av straffebestemmelser og foreldelsesfristen avkutter muligheten for videre straffeforfølgning, er straff et sentralt element også i debatten om foreldelse.

3.1 Hva er straff i lovens forstand:

Med utgangspunkt i grl.§ 96, som sier at ingen straff kan ilegges uten dom, vil ikke straff slik det er ment i loven være det samme som kan menes med straff i dagligtale. Det samme forbudet gjelder i EMK og kan heller ikke regnes for å bety det samme som straff brukt i dagligtalen. I dagligtalen har ordet straff en mer vid og ubestemt betydning.¹⁰ F.eks. kan straff brukes om enklere ting. I strafferetten er ordet straff brukt på gitte konsekvenser, slik som fengsel. Straff er brukt der hvor loven regulerer konsekvenser, tildelt av rettsystemet, der det er tiltenkt en konsekvens med den hensikt at det skal kjennes ut som en straff, for den det rammer.¹¹ Jfr. Straffeprosessloven § 1. Hva som regnes som straff er oppregnet i straffelovens §§15 og 16.

---

¹⁰ Andenæs, Johs – norsk straffeprosess bind 1 3. utg. 2000

¹¹ Andenæs, Johs – norsk straffeprosess bind 1 3. utg. 2000

3.2 Hvorfor straffe?

3.2.1 Teorier:

Johs Andenæs¹² mener en bruker å dele teoriene om straff inn i to hovedgrupper se s. 67 i Andenæs sin bok¹³. På den ene siden er det han kaller gjengjeldelsesteorier/soningsteorier og på den andre siden nytteteorier, også kalt absolutte straffeteorier og relative straffeteorier.

Begrunnelsen for teoriene er ulike, men begge teorier har som utgangspunkt at straff er nødvendig.¹⁴

3.2.1.1 Absolutte straffeteorier.

Med de absolutte straffeteorier er det rettferdighetens krav som er formålet med straff. Her ser en at det er en rettferd ved straff og at ”skyld må sones”¹⁵. Med at skylden skal betales kommer virkningene eller nytten av soningen lengre ned i rekken av grunner til hvorfor straffe. Andenæs siterer filosofen Kant som har sin oppfatning om emnet, og uttrykker det slik: ”hvis rettferdigheten går under, har det ikke lenger noen verdi at det lever mennesker på jorden”¹⁶. Andenæs uttrykker dette synet som at rettferdighet må håndheves for sin egen skyld, og at det med dette synspunkt er rettferdighetens krav som bestemmer straffen og dens strenghetskrav.¹⁷ Andenæs bruker flere uttrykk til å beskrive teorien. Bl.a. moselovens ”øye for øye” og han sier videre på s. 68 ”For en mer forfinet oppfatning er det ikke det ytre og ofte tilfeldige resultat det kommer an på, det er den moralske skyld som skal sones. Straffen blir derved sett som utslag av et mer omfattende moralsk prinsipp som går ut på at

---

¹² Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005

¹³ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 67

¹⁴ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 71

¹⁵ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 67 siste avsnitt.

¹⁶ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 67 siste avsnitt

¹⁷ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 68.

enhver bør få den skjebne han fortjener: den gode, anerkjennelse og lønn – den onde, fordømmelse og straff. Som et menneske sår, skal det høste.”¹⁸

3.2.1.2 Relative straffeteorier

På en annen side henviser de relative straffeteoriene til at det ikke er statens oppgave å tilfredsstille de absolutte rettferdighetskrav med mindre et slikt krav ville gagnet samfunnet.¹⁹ Felles for de relative straffeteoriene er at straff kun skal brukes som et middel for å beskytte samfunnet.²⁰ I de relative teoriene er ikke straff betinget i moralen. Målet begrunner ikke middelet alene. Andenæs uttrykker det slik: ”ikke strengere enn rettferdig, men heller ikke strengere enn nyttig”²¹.

Det er de relative teoriene som dominerer begrunnelsene for straff i Norden.

3.2.2 Allmennpreventive hensyn.

Med allmennpreventive hensyn menes at begrunnelsen for å straffe en enkelt person, for en handling, er at samfunnet og dens borgere skal se reaksjonen og på grunn av dette selv avstå fra å begå en tilsvarende handling.

Hvis borgere avstår fra å begå handlinger i frykt for selv å bli straffet slik de har sett andre blir straffet, vil en allmennpreventiv virkning være oppnådd.²²

3.2.3 Individualpreventive hensyn

Individualprevensjon handler om effekten på individet selv. Hvis han/hun ikke har fulgt loven må de tåle straffen. Straffen skal da ha en effekt på individet som gjør at individet ikke gjør det igjen. Den preventive siden kan virke gjennom avskrekking, f.eks. ved trussel

---

¹⁸ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 68

¹⁹ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 68 første innrykk.

²⁰ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005

²¹ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s.68 første innrykk.

²² Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 Kap 7. 1.

om bot ved kjøring over fartsgrensen.²³ I tillegg til den preventive effekten på individet fungerer straffen også som en uskadeliggjøring, i det minste for en tid. Fordi vi i Norge ikke har dødsstraff er uskadeliggjøringen bare for en gitt tid (livstid ved forvaring).

Den individualpreventive effekten kan også være av negativ karakter. Med dette menes at den kan ha en negativ effekt i forhold til individet den rammer. Som bl.a. vanskeligheter i forhold til bolig og jobb osv. Slike vanskeligheter kan da også føre individet i retningen av nye lovbrudd.²⁴ Om de negative sidene også kalles preventive hensyn er det for meg ikke en logisk bruk av ordet preventiv. At noe skal virke preventivt fremstår for meg som en virkning av en positiv karakter. En preventiv effekt burde være en påvirkning i en positiv retning for den som påvirkes. Da Andenæs likevel bruker preventiv effekt om begge sider i sin bok vil jeg også gjøre det her. Denne siden er uansett sentral for å forstå hvordan straff kan fungere uansett om en kaller det negative preventive hensyn eller noe annet.

3.2.4 Andenæs, Johs – bør samfunnet i det hele bruke straff som reaksjon mot normbrudd?²⁵

Andenæs nevner en annen kriminolog med navn Hurwitz²⁶. Med Hurwitz som bakgrunn skriver Andenæs at noen er helt i mot bruken av straff, og med det mener at straff burde avskaffes til fordel for et behandlingssystem. Han skriver også at disse retningene i dag stort sett kan betraktes som forlatt. Det er derimot slik at det i de senere år har kommet frem retninger som ikke ønsker en erstatning, men har som ønske og avskaffe straffereaksjonssystemet.²⁷ Nils Christie som er kriminolog, har gjennom sine mange artikler og bøker fremlagt et syn som viser motstand mot pine. ”Pine” er Christies beskrivelse for fengsel slik vi har det som straff i dag.

---

²³ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005

²⁴ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 s. 82.

²⁵ s.71 i boka, siste kapittel 6 romertall 3

²⁶ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005 note 85 kapittel 6 romertall 3.

²⁷ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005

3.2.5 Offerets hevn og betydningen av å få saken ført i retten.

3.2.5.1 Straff som hevn?

Selv om samfunnet og staten begrunner mye av straffereaksjonene i preventive hensyn, kan det likevel være slik at noe, om ikke mye, av begrunnelsen ligger i offerets og menneskers behov for hevn?

Andenæs med tilslutning av høyesterett i Rt. 1977 s.1207²⁸ setter definisjonen av straff som ”et onde som staten påfører en lovbrøyer i den hensikt at lovbrøyeren skal føle det som et onde”. Det er likevel ikke slik at en i Norge sier at straff er ment som hevn. Straffen skal stå i samsvar med den forbrytelsen som er begått. Hvis handlingene allerede er begått, og en i ettertid setter noen i fengsel som et tilsiktet onde for den handlingen som er begått, kan det sies å være helt avskrevet at det også er et element av hevn i straffen som gis?

I min samtale med Endre Førland fra senter for seksuelt misbrukte menn (SSMM)²⁹ sier Førland at hans opplevelse etter samtaler med ulike ofre, er at det er lite hevnlyst blant ofrene. Det er mer et ønske om å bli trodd og få bevis på hvor skylden skal plasseres som er viktig.

Nils Christie³⁰ skriver at ”Konflikter *kan* skade mennesker så vel som sosiale systemer. (...) det er derfor vi har offentlige tjenestemenn. Uten dem ville den private hevn og vendettaer blomstre”.³¹

Hvis det er slik som Christie skriver at uten rettsystemet ville det vært hevn og vendettaer gjennomført privat, som i en form for bibelsk rettferdighet, er da rettsystemet en substitusjon for den hevnen en selv ville utført?

---

²⁸ www.Regjeringen.no

²⁹ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

³⁰ Nils Christie – konflikt som eiendom

³¹ Nils Christie – konflikt som eiendom (s 113 i artikkelen, side 1 i kompendiet.)

3.2.5.2 Offeret og overtrederers sak ført i retten.

Nils Christie skriver om den vestlige måten å føre en rettssak på, som en sak mellom profesjonelle parter. Der blir de som er berørte holdt utenfor og de får etter min oppfatning ikke delta i like stor grad som de burde. Partene burde i større grad få drive sin egen sak, da dette vil kunne bidra til at behovet for straff reduseres, fordi oppklaringen og tilgivelsen kanskje blir større.

I artikkelen konflikt som eiendom³² skriver Christie om en sak i Tanzania, hvor partene er sentrum i saken og hvor rettsaken fremstår som en ”happening”. I sammenligning med de skandinaviske rettssaker blir de grå og ubetydelige.

Tross i Christies triste fremstilling av rettssakene i Skandinavia fremstår selve konflikten som viktig. Konflikten vil være viktig for offeret og gjerningspersonen. Rettssaken vil da også være viktig for begge parter.

Endre Førland fra SSMM³³ forteller i min samtale med han at de som ønsker å ta saken sin til retten kan ha et ønske og behov om å avslutte et kapittel, og få et papir som setter skylden der den skal plasseres.

3.2.5.3 I kø for soning. Hvilken effekt har da straffen?

I Norge er det slik at ikke alle som blir idømt straff starter soningen av denne straffen før etter det er gått en tid. Det er tilfelle at vi ikke har nok fengselsplasser i Norge, slik at alle dømte kan starte sin soning like etter sin domfellelse. Nils Christie skriver også om dette i sin bok: kriminalitetskontroll som industri Kap. 4.2

Christie skriver³⁴ at køen for fengsel bryter med de tidligere forestillinger og er mer et signal på at de som dømmes er som folk flest og kan vente som folk flest. Han mener at køordningen er tegn på at samfunnet ikke anser de dømte som farlige monstre.

---

³² Nils Christie – konflikt som eiendom

³³ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

3.2.6 Avslutning på et forhold?

Hvis en fornærmet har opplevd noe som har opptatt mye av dens tid og energi i en periode av livet, vil kanskje det å få en offisiell avslutning på forholdet være en god avslutning på det som var. Samtidig kan det være en god start på noe nytt.

Gjennom arbeidet med emnet har det flere ganger kommet frem en oppfatning av at mennesker generelt har et behov for en avslutning av alle forhold. Dette nevnes blant annet som et argument for å beholde foreldelsesfristen. En foreldet sak vil kunne være en form for avslutning på et forhold. En slik avslutning vil kunne medføre at den fornærmede ikke må gå med et håp eller ønske om at overgriperen skal bli tatt eller at saken skal føres eller vinnes i retten. Er saken foreldet må en gå videre og en har en klar avslutning. Jeg mener dette argumentet derimot også kan brukes på behovet for en rettssak i slike forhold. En rettssak vil være en mye tydeligere avslutning på en situasjon enn et utløp av en frist. Utløpet av en foreldelsesfrist markeres ikke på noen måte. I de fleste tilfeller vil kanskje ikke en slik dato være noe et offer er klar over med mindre de allerede har involvert advokater eller lignende. Mens en rettssak er både tydelig og vil ende med et resultat alle parter til slutt må leve med.

I svar på en e-post til alle Norges politidistrikt skriver Dag Lyngås³⁵ fra politiet at han som argument for å beholde foreldelsesfristen mener avslutning av et forhold er viktig.

Jeg siterer fra e-post 26. september 2013:

”For det første er det et viktig prinsipp at alt har sin ende og det er viktig å komme videre. Dette gjelder også straffesaker og av den grunn har straffeloven gitt frister ... Når det gjelder foreldelsesfristen for overgrep mot mindreårige er det en spesialbestemmelse i straffelovens §68, 1 ledd, nemlig at fristen regnes fra fylte 18 år. Jeg vil tro at med de alminnelige foreldelsesfrister ... vil det totalt sett må være en

---

³⁴ Kriminalitetskontroll som industri – Nils Christie

³⁵ dag.einar.lyngås@politiet.no

tilstrekkelig lang frist. Hensynet til fornærmede som mindreårige ivaretas og samtidig setter man en endelig frist for saken slik at den kan avsluttes.”³⁶

Dag Lyngås gir også videre som et eksempel i e-posten et tilfelle hvor det er et barn på to år som har blitt utsatt for overgrep. Etter § 195, 2 ledd og eventuelt også § 192 vil strafferammen være 21 år. Når foreldelsen først begynner å løpe når barnet blir 18, og det er en frist på 25 år etter fylte 18, vil dette til sammen blir 41 år etter overgrepet.

Han avslutter e-posten med å konkludere følgende: ”Etter min mening er foreld elsesfristen (slik de er idag) tilstrekkelig”³⁷

Endre Førland fra SSMM³⁸ ser ut til å uttrykke at å ha en foreldelsesfrist for å sette en ende på et forhold ikke er en god løsning. De fleste ofrene vil ikke se på fristen som en lettelse og den skaper heller mer frustrasjon eller lite forståelse etter Førlands erfaring.

Som Nils Christie sier, er kanskje det å eie sin egen rettssak, avgjørende for en avslutning. Selv om rettssaker i Norge i dag ofte ikke er en sak mellom tiltalte og fornærmede men en sak mellom profesjonelle parter, kan det likevel fremstå som en arena hvor forholdet legges frem. Kanskje vil det å fremstå hjelpe som en avslutning.

3.2.7 Effekten av anstalt straff - Erving Goffman.

Goffman beskriver institusjonsopphold (da også fengsel eller særlig fengsel) som en krenkelsesprosess.³⁹ I institusjoner er det visse adferdsmønstre som ikke lenger er mulig. Det er også slik at en i en institusjon ikke lenger får med seg de sosiale omskiftninger utenfor institusjonen (fengselet).⁴⁰ I overgrepssaker er det kanskje slik at det er visse adferdsmønstre

---

³⁶ Dag Einar Lyngås e-post 26 september.2013

³⁷ Dag Einar Lyngås e-post 26 september.2013

³⁸ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

³⁹ Goffman, Erving – anstalt og menneske. Del 1. Kap 2

⁴⁰ Goffman; Erving – anstalt og menneske.

en gjerne ønsker å hindre, men det er ikke bare fremtidige straffbare handlinger som begrenses. Også annen adferd vil begrenses. Kanskje blir også adferden en oppfordrer til i det alminnelige samfunnet ”på utsiden” tatt vekk fra den innsatte. Dette, og manglende oppdateringer fra samfunnet utenfor kan gjøre at innsatte over tid ikke lenger vil være tilpasset det samfunnet de igjen blir sluppet ut i. Vil da straffen ha gjort mennesket bedre for samfunnet, eller dårligere? Var hensikten med straffen da hevn fremfor individualprevensjon? Er den eventuelle allmennprevensjonen verdt å gjøre den innsatte til en person uegnet i et alminnelig samfunn etter endt straff? Goffman nevner også den krenkelsen eller effekten institusjonen kan ha på personligheten. En ønsker å rive ned det individuelle og opprørsk ved adferden for å passe individet inn i institusjonen. Dette kan være både ønskelig og ikke, avhengig av hva dette gjør med individet. Hvis den innsatte, også når den kommer ut, ikke lenger har egenskapene til å bestemme og ta de riktige avgjørelsene, vil ikke institusjonene ha hatt en effekt som kan regnes som positiv. I tillegg er en ganske ubeskyttet mot uheldig påvirkning. I fengsel vil kontakten bestå av andre innsatte eller fengselsbetjenter. Vil det å ha flere straffedømte personer på samme sted gjøre at endringsprosessen blir til det bedre?

3.2.8 Straff som Rehabilitering?

Nils Christie sier i et intervju med Petter Schjerven: Det å sette noen i fengsel kan i realiteten være å stenge inne noen som ikke var så ille i utgangspunktet, men som gjorde en feil. For at han der skal bli enda verre og komme ut med enda større potensial til å gjøre feil.

”... men man må jo ikke gå for langt og hvis da kampen mot uønsket adferd blir slik at den som gjør det dumme fortsetter å gjøre det mye mer enn tidligere, så har det jo en sånn motsatt virkning, så vi må jo ... jeg godtar at vi må si av og til at dette var ikke alright. Og da må en gripe inn... men så er det en annen ting, straff virker nok best i samfunn der hvor folk har noe og miste.”⁴¹

---

⁴¹ Nils Christie – NRK skole 2012

4 Offentlig påtale (anklagerprinsippet)

Etter straffeloven § 77 er straffbare handlinger underlagt offentlig påtale. Eventuelle unntak fremgår av den enkelte bestemmelse eller i det enkelte kapittel. I norsk rett følger straffeprosessen et anklagerprinsipp. Med dette menes at domstolenes virksomhet bare trer i kraft hvis det foreligger en begjæring fra en påtaleberettiget.⁴² Jfr. straffeprosessloven § 63. For at de ulike leddene i påtalemyndighetene skal ha mulighet til å ta ut tiltale (se Straffeprosessloven kap. 7) kan det måtte foreligge begjæring fra fornærmede. Vedrørende seksuelt overgrep av mindreårige (se straffelovens §§ 195, 196) er det ubetinget offentlig påtale se straffeprosessloven § 252. 2 ledd.⁴³, og straffeloven § 77. Dette betyr at fornærmede ikke må be om at saken skal påtales, men at påtalemyndighetene kan gjøre dette på egen hånd. Påtalekompetansen for slike forhold ligger hos statsadvokaten eller i enkelte tilfeller riksadvokaten. Se straffeprosessloven §§ 65, 66 jfr. § 67.

Påtaleprinsippet blir også omhandlet i Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk artikkel 32. Det står her at forfølgning av slike saker ikke skal være betinget av en anmeldelse eller anklage fra offeret. I tillegg skal rettsforfølgningen kunne fortsette også om offeret trekker tilbake sin forklaring.⁴⁴

Ved at det er offentlig påtale for slike saker må en ikke vente på anmeldelse fra fornærmede for å gripe inn og påtale overgrepssaker hvis en får kunnskap om det tidligere. Andre enn den fornærmede kan også bringe saken til politiets oppmerksomhet. Det som er ulempen med slike overgrepssaker er ofte at det er få som sitter med kunnskap om saken før opplysningene kommer fra den fornærmede selv, og dette kan vise seg å ta lang tid.

---

⁴² Andenæs, Johs – norsk straffeprosess bind 1 3. utg. 2000

⁴³ Andenæs, Johs – norsk straffeprosess bind 1 3. utg. 2000

⁴⁴ Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk

5 Seksuelle overgrep i Norge.

I følge legevakt håndboken⁴⁵ er det slik at det:

”I Norge er anslått forekomst av opplevd seksuelle overgrep før fylte 18 år 10–20 % blant jenter og 5–10 % blant gutter. Gutter og menn står for 85–95 % av overgrepene”.⁴⁶

Det fremgår videre at overgrepene som oftest er hendelser som gjentas og ikke engangsforekomster, selv om dette også skjer.

I en tabell fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, gjengis en tabell som er hentet fra: Den skjulte volden (Pape & Stefansen, 2004), en undersøkelse om antall som har vært utsatt for seksuelle overgrep. I Oslo undersøkelsen fra 2003 viser tabellen til at av 8000 tilfeldig spurte med en svarprosent på 56, var det 8 % kvinner og 4 % menn som svarte ja på spørsmålet om å ha blitt utnyttet eller seksuelt misbrukt før fylte 16 år.

Endre Førland fra SSMM⁴⁷ sier i vår samtale at han mener undersøkelsene som blir gjort om statistikken av ulike instanser, angående seksuelt overgrep kanskje er misvisende fordi en spør for unge mennesker. Flere av ofrene kan ha fortrenget overgrepene, og han mener resultatene kunne vært annerledes om en spurte de over 40 år isteden.

Førland forteller om viktigheten av ikke å fremstille overgriperne som menn og ofrene som kvinner. I hans arbeid ser han at kvinner(også mødre) kan være overgriperen. Tidligere undersøkelser gjort av andre viser at 1/3 av overgriperne er kvinner. Han forteller også at forskning som er gjort angående overgripernes bakgrunn som tidligere offer må fremstilles forsiktig – da det ikke er slik at et mannlig offer da burde bli fryktet fordi de nå er potensielle overgripere. Forskningen kan ikke brukes slik.⁴⁸

---

⁴⁵ Legevakt håndboken på nett.

⁴⁶ Legevakthåndboken på nett. Sitert. 15.10.2013

⁴⁷ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

⁴⁸ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

6 Gjeldende rett:

6.1 Om straffelovens § 195, § 196, § 197 og § 199.

Det er reglene i straffelovens §§195,196 og 197 som omhandler seksuelt overgrep av mindreårige. §197 kan tiltales i kombinasjon med enten § 195 eller § 196 da en handling kan bli omfattet av begge gjerningsbeskrivelser. I saker om fortsatt forbrytelse kan både § 195 og § 196 være ansett overtrådt. De ulike bestemmelsene kan også bli anført som alternative tiltalepunkter.

6.1.1 § 195 og § 196

§§195 og 196 omhandler begge ”seksuell omgang” med mindreårige. De største forskjellene mellom bestemmelsene er alderen på fornærmede. Mens § 195 omhandler barn under 14 år gjelder § 196 for seksuell omgang med en under 16 år.

§ 195 har flere alternative vilkår og flere kumulative vilkår. For at bestemmelsen skal komme til anvendelse må det dreie seg om et barn under 14 år. Det må videre dreie seg om en handling som går inn under ”seksuell omgang”. Det skilles også på om den seksuelle omgangen var ved ”samleie” hvor det da settes en minstetid på 3 år.

Tredje ledd lovfester også at ” Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld.”

Siste ledd setter også et unntak for tilfeller hvor straff kan falle bort eller settes under minste straff hvis partene er” omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”.

§196 har mange av de samme trekk som § 195, men bestemmelsen har likevel ikke en lovbestemt minstestraft ved samleie. Det er også slik at strafferammen er en annen.

Den største forskjellen ligger likevel i leddet om villfarelse hvor det fremkommer at: ”Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet foreligger i så måte.” (se Avsnitt 6.1.1.2)

6.1.1.1 Hva regnes som seksuell omgang:

Straffelovens § 192 om overgrep benytter også ordene ”seksuell omgang” i likhet med § 195 og 196. I Gyldendals rettsdatas kommentarer på nett viser Magnus Matningsdal til sine notater⁴⁹ i forhold til § 192 om hva som menes med ”seksuell omgang”. Begrepet ”seksuell omgang” forekommer i loven på flere ulike steder. Det er ingenting som tyder på at begrepet skal bety ulike ting i de ulike bestemmelsene. I tillegg til at bestemmelsene er om likartede forbrytelser, brukes det også i ulike bestemmelser i samme kapittel. Jeg viser derfor til kommentarer til § 192 hva angår innholdet i begrepet ”seksuell omgang”.

Det følger av kommentarene⁵⁰ til Matningsdal at det tidligere begrep ”utuktig omgang” er ment å ha lik betydning som det nye begrepet.. Endringen ble gjort grunnet språket. Se Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s 111.⁵¹

Med ordet ”seksuell” siktes det ikke til at handlingen må være seksuelt motivert, Jfr. Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) s. 20⁵²

Videre er samleie omfattet av ”seksuell omgang”. Med samleie er også alle tilfeller som beskrevet i straffelovens § 206 innbefattet.⁵³ Om personene er av samme kjønn har ingen betydning for om det rammes av bestemmelsen eller ikke. Videre er det ikke bare samleie og de beskrivelser gitt i § 206 som er innbefattet i begrepet ”seksuell omgang”. I Rt.1912 s 624 viser Matningsdal til at begreper ”utuktig omgang” også innbefatter samleielignende forhold. Det tidligere begrepet ”utuktig omgang” ble endret til ”seksuell omgang” i nyere

---

⁴⁹ Gyldendals rettsdata Note (1598)

⁵⁰ Gyldendals rettsdata Note (1557) Ved Magnus Matningsdal. sist hovedrevidert 02.04.2013 (04.10.2013)

⁵¹ www.Lovdata.no - Ot.prp. nr. 28 (1999-2000).

⁵² www.Lovdata.no - Ot.prp. nr. 28 (1999-2000).

⁵³ Gyldendals rettsdata (note 1557) v. Magnus Matningsdal (04.10.2013)

lovgivning. Det nye begrepet var likevel ikke ment å skulle erstatte eller endre innholdet i det tidligere begrepet, men ble endret i tråd med språk utviklingen. Det som ble funnet gjeldende for det tidligere begrepet ”utuktig omgang” er i dag også gjeldende for begrepet ”seksuell omgang”. Med samleielignende forhold menes bl.a. ”fysisk berøring mellom blottede kjønnsdeler”⁵⁴. I tillegg til det som etter vanlig dagligtale regnes som seksuell omgang, er det i rettspraksis og forarbeider gitt mange eksempler på handlinger som også innbefattes i begrepet. Herunder rammes også ensidig masturbasjon, jfr. Rt. 1986 s. 794. På s. 797 i Rt. 1986 s. 794 sies det at forholdet ligger i det nedre sjiktet for hva som rammes av bestemmelsen. Dette betyr at begrepet ”seksuell omgang” har et stort virkeområde.

Om et tilfelle skal inngå i ”seksuell omgang” eller ”seksuell handling” ligger i intensiteten: ”Avgjørende for om det foreligger masturbasjon eller beføling av kjønnsorganene, er antakelig om bevegelsene er av en viss intensitet.” (Se NOU 1991: 13 Seksuelle overgrep mot barn - straff og erstatning Kap. 3.1)⁵⁵

6.1.1.2 Straffelovens § 40 og § 42 – om villfarelse.

§42 1 ledd lyder: ”Har nogen ved Foretagelsen af en Handling befundet sig i Uvidenhed angaaende Omstændigheder ved denne, der betinger Strafbarheden ² eller forhøier Strafskylden, bliver disse Omstændigheder ikke at tilregne ham”.⁵⁶

Dette er et utrykk for dekningsprinsippet. Med dekningsprinsippet menes at skylden, den forsettlig handlingen, må dekke alle de deler av forholdet som er gjort straffbart.

Regelen er i motstrid med straffelovens § 195 3 ledd. Der kan en finnes skyldig for seksuell omgang med en under 14 år uavhengig av kunnskapen om alderen.

---

⁵⁴ Gyldendals rettsdata (note 1557) v. Magnus Matningsdal (04.10.2013)

⁵⁵ NOU 1991: 13 Seksuelle overgrep mot barn - straff og erstatning Kap. 3.1 – Gyldendals rettsdata

⁵⁶ www.Lovdata.no

Det følger av annet ledd at uaktsomhet i forhold til mangel på kunnskap vil være straffbart der hvor uaktsomhet er omfattet av straffebestemmelsen. Heller ikke dette vil være anvendbart i forhold til § 195 i de tilfeller hvor ingen uaktsomhet foreligger. Selv der ingen uaktsomhet foreligger er seksuell omgang med en som er under 14 år straffbart. Straffbarheten av ingen uaktsomhet foreligger altså tross i at det strider med § 42.

Tidligere krevdes forsett også i forhold til alderen, men dette ble endret ved en lovrevisjon i 1927 hvor alderen ble gjort til en objektiv straffebetingelse.⁵⁷ § 195 utelukker ikke straff selv om villfarelse om alder foreligger. Dette gjelder uansett om manglende kunnskap skyldes uaktsomhet eller ikke. Ved § 196 er det kun hvis ingen uaktsomhet foreligger at villfarelse er unnskyldelig, denne oppmykningen ble til som en følge av en revisjon i 1963.⁵⁸

Tilleggskravet om at ingen uaktsomhet skal foreligge som en finner § 196 må også innfortolkes til en viss grad i § 195, for at regelen ikke skal være i strid med uskyldspresumsjonen i EMK art. 6 nr. 2.⁵⁹ Videre er den også nedfelt i SP artikkel 14. Reglene i EMK og SP skal gå foran annen lovgivning hvis det foreligger motstrid, jfr. menneskerettsloven § 3.⁶⁰ Det er etter straffelovens § 40 et krav om at forsett må foreligge om det ikke ellers er bestemt at uaktsomhet er tilstrekkelig. Skyldkravet er derfor en absolutt betingelse på lik linje med at handlingen skal dekkes av et straffebud, tilregnlighetskravet og fravær av fritaksgrunner.

Det følger av § 195 at en handling er straffbar selv om det ikke finnes noen intensjon eller ønske fra gjerningspersonens side om å overtre gjerningsbeskrivelsen i forhold til alder. All

---

⁵⁷ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 21

⁵⁸ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 21

⁵⁹ Andenæs, Johs alminnelig strafferett Kap 19

⁶⁰ Asbørn Strandbakken – uskyldspresumsjonen.

seksuell omgang med personer under 14 år er straffbart etter bestemmelsen. Dette tiltross for manglende kunnskap om alderen til den fornærmede. Det er mange tolkninger og nyanser i forhold til denne bestemmelsen og uskyldspresumsjonen. Det vil gå utenfor oppgavens rammer å drøfte dette nærmere. Jeg viser for videre utdypning om dette til annen litteratur.

6.1.1.3 Jevnbyrdighet i alder

Straff kan falle bort om det foreligger jevnbyrdighet i alder og utvikling, jfr. § 195 siste ledd og § 196 siste ledd. I et rundskriv⁶¹ til §§195 og 196, hvor det tas sikte på å bedre etterforskningen i saker som rammes av §§195 og 196, hvor det skal konstateres om det finnes jevnbyrdighet i forhold til alder og utvikling og om straffen ”bør” falle bort, skriver riksadvokaten: ”Bl.a. vil det være sentralt å vurdere nærmere om det er elementer av utnyttelse i forholdet mellom siktede og fornærmede.” (sitert fra: RA-2010-168 s. 2).

Hvis en tenker over formålet bak bestemmelsene, er det slik at barn under en viss alder bl.a. grunnet manglende utvikling skal beskyttes mot utnyttelse. Formålet med bestemmelsen er ikke i seg selv å kriminalisere seksuell kontakt hvis barn er under 16 år (§196). Hvis to personer på 15 år har seksuell omgang vil ikke dette rammes av bestemmelsen. Hensikten har heller ikke i utgangspunktet vært å kriminalisere de forhold hvor to kjærester på henholdsvis 16 år og 15 år har seksuell omgang. Det som beskyttes er barns uskyld. Barn skal ikke bli utnyttet, verken pga. manglende dømmekraft, behov for å bli likt eller andre årsaker. Hensikten med bestemmelsen er å beskytte barn fra utnyttelse og overgrep. I samfunnet i dag regnes en som barn når en er under 16 år, og en mener de burde beskyttes. Det er derfor viktig at en ikke glemmer dette elementet i reglene og med det ikke bare holder fast ved en aldersbegrensning. Det kan fremdeles foreligge utnyttelse selv om alderforskjellen ikke er stor. Men det er også derfor det er et ”bør” unntak og ikke en ”skal” regel.

---

⁶¹ RA-2010-168

6.1.2 § 197

” § **197**. Den som har seksuell omgang med slektning i nedstigende linje, straffes med fengsel inntil 5 år. Som slektning i nedstigende linje regnes biologiske og adopterte etterkommere.”⁶²

§ 197 er særlig aktuell i kombinasjon med § 195 eller § 196. Hvis overgriperen er en forelder vil tilfellet rammes både av incestbestemmelsen i § 197, og etter §§195 eller 196. Det er likevel ikke slik at § 197 bare omfatter tilfeller som også går inn under en av de andre bestemmelsene. I de tilfellene er det ofte snakk om at barna er over 16 år. Hvis barna er under 16 år vil seksuell omgang med barna også gå inn under overgrepbestemmelsene i §§195 eller 196.

Her kan også nevnes de tilfeller hvor overgrepet gjøres av noen som er i et avhengighetsforhold, og forholdet går inn under gjerningsbeskrivelsen i straffelovens § 198 eller § 199. Gjerningsbeskrivelsen i § 197 er ganske klar. All seksuell omgang med slektninger i nedstigende linje er straffbart, dvs. alle biologiske barn og deres barn osv. Herunder faller også adoptivbarn.

Hva som regnes som seksuell omgang er tilsvarende som over. (se. 5.1.1).

6.1.3 § 199

”§ **199**. Den som har seksuell omgang med fosterbarn, pleiebarn, stebarn eller noen annen person under 18 år som står under hans omsorg, myndighet eller oppsikt, straffes med fengsel inntil 5 år.

(...).”⁶³

---

⁶² www.Lovdata.no

⁶³ www.Lovdata.no

Høyesterett kom i 2012 til at straffelovens § 199 også rammer de som har seksuell omgang med stebarn over 18 år, jfr. Rt. 2012 s.387⁶⁴

I en dom fra 17 april 2013 (HR-2013-810-A) blir det nærmere definert hva som menes med ”under hans omsorg”. Per Racin Fosmark kommenterer i lovdata den 24.04.2013⁶⁵ at omsorg ikke innebærer at barnet må bo hos den som har omsorgen, men at under omsorg også betyr reglemessig tilsyn av omsorgspersoner. Han siterer bl.a. fra dommen: ”Det innebærer at samværet må skje på « en reglemessig og nogenlunde fast basis », enten ved at barnet bor sammen med gjerningsmannen til vanlig, eller ved helgebesøk eller i ferier. ...”⁶⁶

Gjerningspersonen kan være både mann og kvinne.⁶⁷

6.2 Foreldelse:

I norsk rett finner vi reglene om foreldelse i straffeloven av 1902 §§66 – 69.

Etter strl.§ 67 er det satt ulike lengder på fristen avhengig av hvor lang strafferammen for en overtredelse er.

Fristlengden for foreldelse er altså avhengig av hva strafferammen er i hver enkelt bestemmelse. Med dette betyr det at tiden politiet har på å avbryte fristen i hver enkelt sak avhenger av hvilken bestemmelse som muligens er overtrådt, og den eventuelle strafferammen for dette forholdet.

---

⁶⁴ www.Lovdata.no – merknad av: Morten Holmboe, 20.04.2012 kl. 18:50 (lest 29.10.2013)

⁶⁵ www.Lovdata.no lest den 29.10.2013

⁶⁶ www.Lovdata.no – merknad av: Per Racin Fosmark, 24.04.2013 kl. 11:14

⁶⁷ Lovkommentarer – www.kommentarutgaver.no

Den lengste foreldelsesfristen er på 25 år for de overtredelser som kan idømmes 21 års fengsel, jfr. Strl.§67 6 ledd.

Strl.§ 67 8 ledd lyder: ” Har noen i samme handling begått flere lovovertridelser, som etter første ledd skulle foreldes til ulike tid, gjelder den lengste foreldelsesfrist for alle overtridelser.”

Med dette menes at hvis en handling oppfyller gjerningsbeskrivelsen i flere ulike straffebestemmelser, vil den delen av handlingen som har høyest strafferamme gjelde for hele handlingen og da gi lengst foreldelsesfrist. Den lengste foreldelsesfristen vil da også gjelde for de delene av gjerningen som dekkes av gjerningsbeskrivelsen i andre bestemmelser med kortere frist. Et eksempel på dette er overgrep/voldtekt av sitt eget mindreårige barn som både er seksuelt overgrep av barn under 14 eller 16 år og incest. Jfr. strl.§ 195, § 196 samt. § 197.

Det er allerede forhold som i dag ikke foreldes. Dette gjelder flere land. I de ratifiserte Roma vedtektene (17. juli 1998) er det ingen foreldelse for de saker som faller inn under Roma vedtektene, herunder folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Det nye forslaget som ble fremlagt i Ot.prop. nr. 90 2003-2004 omhandlet bl.a. de ulike forhold som ikke skulle foreldes etter vedtektene, og om dette også skulle gjøres gjeldende i staten Norge. Dette er i dag tilfelle. Se Strl. § 66 3. ledd. Jfr. Strl. § 147 a første ledd.⁶⁸

6.2.1 Når begynner foreldelsesfristen å løpe?

Foreldelsesfristen begynner å løpe når handlingen/overtredelsen er avsluttet. Eller sagt på en annen måte: på gjerningstidspunktet.⁶⁹ Foreldelsesfristen løper da ut på samme dato det året den går ut, jfr. straffelovens § 11.

---

⁶⁸ Ot.prop nr. 90 2003 – 2004 pkt. 28.2.5.2

⁶⁹ Universitetsforlaget kommentarutgave § 68. 1 avsnitt. 09.09.2013

Det fremgår av straffelovens § 68 1. ledd annet punktum at foreldelsesfristen for overtredelse av § 195 og § 196 ikke begynner å løpe før fornærmede fyller 18 år. (se pkt. 4.2)

6.2.1.1 Fortsatt forbrytelse.

Ved fortsatt forbrytelse starter foreldelsesfristen å løpe fra det tidspunkt forholdet er avsluttet. Se. Rt. 1972 s. 1326⁷⁰ Forutsetningen er da at hendelsene er så nær hverandre i tid eller at handlingene er så like at de kan bli ansett som et forhold. Hvis ikke vil forholdet bli ansett som flere ulike forhold i realkonkurrens og de vil da foreldes hver for seg, se Rt. 1979 s. 1137⁷¹

Høyesterett har likevel uttalt i Rt. 2002 s. 917 at et avbrudd i overgrep mot adoptivdatter på 9 mnd. likevel måtte regnes som en fortsatt forbrytelse.⁷²

I § 68 reguleres fristen for foreldelse når det er flere ulike forhold. Forholdene foreldes først når ansvaret etter alle bestemmelsene er foreldet,⁷³ se også § 67 4. ledd, jfr. Rt 1985 s. 43. Ved sedelighetsforbrytelser vil hvert enkelt overgrep, av hver enkelt person, utgjøre en sak. Hvis en overgriper har forgrepet seg på flere barn foreldes saken for hvert enkelt barn til den tid hver enkelte sak foreldes. Alle de fornærmede personer skal utgjøre hver sin sak.⁷⁴

Hvis det ved en fortsatt forbrytelse er slik at de ulike bruddene foreldes til ulik tid, vil den lengste fristen gjelde for alle overtredelser.⁷⁵

---

⁷⁰ Universitetsforlaget kommentarutgave § 68 avsnitt 2.1 09.09.2013

⁷¹ Universitetsforlaget kommentarutgave § 68. avsnitt 2.1 09.09.2013

⁷² Thomas Frøberg, 06.04.2010 kl. 15:53 www.Lovdata.no

⁷³ Universitetsforlaget kommentarutgave § 68 avsnitt 2.2 09.09.2013

⁷⁴ Universitetsforlaget kommentarutgave § 68 avsnitt 2.2. 09.09.2013

⁷⁵ Rettsdata.no norsk lovkommentarer § 68 i straffeloven. 17.09.2013 (note 625 av Magnus Matningsdal)

Det kan også være en fortsatt forbrytelse selv om en går fra overtredelse av en bestemmelse til en annen over tid. Ved gjentatte overgrep som først går inn under § 195 i straffeloven om seksuell omgang med en person under 14 år, kan de over tid gå over til å være seksuell omgang med en under 16 år og derfor falle inn under gjerningsbeskrivelsen i § 196. Den lengste foreldelsesfristen vil her da gjelde for hele forholdet, forutsatt at dette regnes som en fortsatt forbrytelse og ikke ulike overgrep.⁷⁶

6.2.2 Utskutt foreldelsesfrist – løper fra offeret fylte 18 år.

Utskutt foreldelsesfrist betyr at fristen for når en sak blir foreldet ikke begynner å løpe før på et senere tidspunkt enn det som er normalt. I norsk rett begynner foreldelsesfristen normalt å løpe fra tiden da det straffbare forholdet opphører, jfr. Straffelovens 1902 § 68. Vedrørende saker om seksuell omgang med barn under 16 år starter foreldelsesfristen først å løpe da fornærmede fyller 18 år, jfr. Straffeloven § 68 første ledd annet punktum. Dette senere oppstartstidspunkt av fristen kalles utskutt foreldelsesfrist.

Regelen om utskutt foreldelsesfrist i straffelovens § 68 1 ledd annet punktum er ikke gitt tilbakevirkende kraft i forhold til brudd på §§195,196.⁷⁷

”I straffeloven § 68 heter det at fristen for når en sak er foreldet blir regnet fra den dagen det straffbare forhold er opphørt. Når et barn blir utsatt for overgrep, vet det kanskje ikke selv at dette er en lovstridig handling. Overgrepets karakter blir ofte først kjent etter at barna er voksne. For at barn skal få samme rettsvern som voksne bør derfor lovverket innrettes slik at dersom offeret er barn skal fristen for når en sak er foreldet først begynne å løpe den dagen offeret blir voksen.”

---

⁷⁶ Andenæs, Johs Alminnelig strafferet. Kap 35

⁷⁷ RA-2010-200 rundskriv riksadvokaten 04.07.2010

Sitert fra: (Innst. O. nr. 38 (1997-1998) Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Olav Akselsen om lov om endringer i Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 m.m. (Bedre rettsvern for barn.))

Dette betyr at det er brudd begått etter lovendringen som har utskutt frist.

6.2.3 Avbrytelse av foreldelse

Reglene om avbrytelse av foreldelsesfristen finner en i Straffeloven § 69. Straffelovens § 69 første ledd lyder slik:

”Fristen for foreldelse avbrytes ved rettergangsskritt som medfører at den mistenkte får stilling som siktet. Skjer siktelsen ved utenrettslig erklæring eller ved utferdigelse av forelegg, avbrytes foreldelsesfristen ved meddelelse til mistenkte om at han er siktet. For slik meddelelse gjelder regelen i domstolsloven § 146 annet ledd tilsvarende.”⁷⁸

Det er flere situasjoner som gjør at mistenkt kan få stilling som siktet. Et av tilfellene er når det er besluttet å anvende tvangsmidler mot en mistenkt. Anvendes tvangsmidler mot en mistenkt regnes personen som siktet etter straffeprosessloven § 82. Et unntak går ved de tvangsmidlene mistenkte ikke har krav på å bli varslet om, jfr. § 82 tredje ledd.

Det er ikke bare tvangsmidler som gjør at en mistenkt får stilling som siktet. Påtalemyndigheten kan erklære personen som siktet, jfr. § 82 første ledd. En person kan også få stilling som siktet om en forfølgning er innledet ved retten jfr. § 82 første ledd. Også når det foretas forholdsregler slik som pågripelse eller ransaking vil personen få stilling som siktet, jfr. § 82 første ledd. Innbringelse etter politilovens § 8 gir derimot ikke stilling som siktet slik som andre forholdsregler, jfr. § 82 2. ledd.

---

⁷⁸ www.Lovdata.no

I Universitetsforlagets kommentarutgave⁷⁹ fremgår: det er ikke nødvendigvis slik at en avbrytelse av fristen skjer fordi mistenkte skifter status til siktet, men det er likevel ikke slik at ”rettergangskritt er begrenset til avgjørelser om forføyninger tatt av retten. I forarbeidene er det sagt at det er meningen at regelen skal samsvare med tidligere regler og at påtalemyndighetens avgjørelser om forføyninger også innbefattes når det er snakk om siktelse av en mistenkt.

”Det er bl.a. tilfellet når påtalemyndigheten treffer beslutning om pågripelse, beslag eller ransaking, begjærer saken pådømt ved tilståelsesdom eller utferdiger tiltalebeslutning. I Rt. 1996 s. 353 er det videre lagt til grunn at begjæring til retten om oppnevning av sakkyndig avbryter foreldelsesfristen(...). Eksemplene illustrerer at fristavbrytelse ikke forutsetter at formålet med de forføyningene som foretas av påtalemyndigheten, må være å bringe saken inn for retten for pådømmelse.”⁸⁰

6.3 Gjeldende rett i andre land

6.3.1 ”NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet.”

Det ble nedsatt en straffelovskomiteé i 1960 etter beslutning truffet av justisministrene i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Island kom med i 1963. Komiteen drøftet i ”NU 1967: 15 om forældelse i nordisk strafferet” foreldelse og en felles nordisk rett på området. Det siste møtet ble holdt i juni 1966.

I Finland, Norge og Sverige fantes det faste foreldelsesfrister satt i forhold til strafferammen til de ulike overtredelser. Danmark og Island kom til at de kunne gå med på en slik løsning, selv om de selv hadde en mer konkret løsning hvor det var den faktiske

---

⁷⁹ www.Kommentarutgaver.no

⁸⁰ sitert: universitetsforlagets blå kommentarutgave på nett, den 29.10.2013

utmålte straffen som bestemte fristen. Pga. uforutsigbarhet før saken kom til retten ble den mer forutsigbare løsningen til Finland, Norge og Sverige lagt til grunn.⁸¹

Komiteen var kjent med at FN kommisjonen og europarådet på det tidspunktet drøftet om det skulle, eller ikke skulle, gjelde en foreldelsesfrist for visse alvorlige forbrytelser. I 1966 mente komiteen at de ikke hadde grunn til å uttale seg videre om dette på det tidspunktet.⁸²

6.3.1.1 Realkonkurrens:

I Sverige hadde de utskutt foreldelsesfrist. Med utskutt foreldelsesfrist mente en: hvis en og samme gjerningsperson begikk en ny forbrytelse innen fristen for foreldelse av den tidligere gjerningen vil også den gamle gjerningen ha samme foreldelsesfrist som er gitt den nye gjerningen.⁸³

6.3.1.2 Idealkonkurrens:

I Norge og Sverige var det slik at summen av straffeansvar ble stående om overtredelsen av bare en av gjerningsbeskrivelsene ikke er foreldet. Hvis en handling rammes av ulike straffebestemmelser gjelder den lengste foreldelsesfristen på hele den totale handlingen. Dette er særlig aktuelt ved sedelighetsforbrytelser, da det eksempelvis kan være både overgrep og incest. Finland brakte sin rett til å stå i samsvar med det som var svensk og norsk rett.⁸⁴ Også i Danmark hvor reglene var basert på utmålingen av straff og dermed var ulike de andre landene i forhold til foreldelse, ble resultatet at en sluttet seg til løsningen i Norge og Sverige.

---

⁸¹ NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet

⁸² NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet s.10

⁸³ NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet s.11

⁸⁴ NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet s.12

Landene er enige om at foreldelsesfristen begynner å løpe når gjerningsbeskrivelsen er overtrådt, med mindre det finnes senere hendelser som straffbarheten av handlingen er avhengig av.⁸⁵

6.3.2 Danmark⁸⁶

Etter dansk straffelov § 94 begynner som hovedregel fristen for foreldelse å løpe fra den dagen den straffbare virksomhet er opphørt.⁸⁷ Etter 4. ledd i samme bestemmelse gjelder likevel en utskutt foreldelsesfrist for en rekke sedelighetsforbrytelser, dvs. at fristen først starter å løpe fra fornærmede fyller 18 år.⁸⁸

Det er ingen foreldelsesfrist i Danmark for handlinger som kan medføre livstidsstraff, jfr. Dansk straffelov § 93.⁸⁹

I følge dr.dk⁹⁰ er livstidsstraff i Danmark tidsubegrenset, men i prinsippet kan en søke prøveløslatelse etter 12 år, og får en avslag kan en søke igjen om to år, dvs. etter 14 år. I artikkelen sies det at 12 år er vanlig for drap. Ved veldig grove drap brukes 14 eller 16 år.⁹¹

De danske foreldelsesfristreglene fremgår av dansk straffelov (LBKG 2013-08-22 nr 1028 Straffeloven) kapittel 11. Det fremgår av reglene og kommentarene at fristene baserer seg på strafferammen gitt i de ulike bestemmelsene slik som i Norge. Etter § 93 stk 4. er det også slik at den lengste foreldelsesfristen brukes på samtlige overtredelser hvis samme

---

⁸⁵ NU 1967: 15 Om forældelse i nordisk strafferet s.12

⁸⁶ Høringsnotat 2013

⁸⁷ Høringsnotat 2013

⁸⁸ Høringsnotat 2013

⁸⁹ Universitetsforlagets kommentarutgave strl. § 66. 3 avsnitt 09.09.2013

⁹⁰ <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/12/20/125051.htm> lest 28.10.2013

⁹¹ <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/12/20/125051.htm> lest 28.10.2013

handling omfattes av flere bestemmelser. Det er også slik at det ikke er foreldelsesfrist på de overtredelser som også inneholder bruk av tortur, jfr. § 93 b jfr. § 157a⁹²

6.3.3 Sverige⁹³

Vanlig foreldelsesfrist i Sverige er at fristen begynner å løpe fra dagen forbrytelsen ble begått. § 4 i svensk straffelov kapitel 35 har likevel bestemmelser om utskutt foreldelsesfrist som gjør at fristen ikke begynner å løpe før fornærmede fyller 18 år i visse saker. Regelen i svensk rett har også en tilbakevirkende kraft på de saker som ikke var begått før ikrafttreddelsen og som da ikke var foreldet.⁹⁴

Foreldelsesfristen for drap ble fjernet i Sverige i 2010.⁹⁵ Sammen med forslaget om fjerning av fristen vedrørende seksuelle overgrep av mindreårige i Norge ble det fremmet et tilsvarende forslag for drap.

6.3.4 Finland⁹⁶

Tidligste foreldelsesfrist for saker om seksuell utnyttning av barn i Finland er når fornærmede fyller 28 år.⁹⁷ I Finland foreldes saker som går ut på å lokke barn med seksuelle formål når fornærmede fyller 23 år.⁹⁸

Det er ingen foreldelsesfrist for de handlinger som kan medføre livstidsstraff i Finland, jfr. Finske strl. § 8:1⁹⁹

---

⁹² Dansk straffelov m kommentarer. <http://jura.karnovgroup.dk/document/7000538738/3?versid=197-1-2001>

⁹³ Høringsnotat 2013

⁹⁴ Høringsnotat 2013

⁹⁵ Høringsnotat 2013

⁹⁶ Høringsnotat 2013

⁹⁷ Høringsnotat 2013

⁹⁸ Høringsnotat 2013

⁹⁹ Universitetsforlagets kommentarutgave strl. § 66 3 avsnitt 09.09.2013

Livstidsstraff i Finland er ikke tidsbegrenset på samme måte som i Norge. I en artikkel fra hbl.fi¹⁰⁰ skrives det at det er en alminnelig oppfatning om at 15 år er livstid i Finland, men at det per i dag er en innsatt som har vært i fengsel i over 20 år. De har ikke en tidsramme i Finland basert på straffebudene slik som i Norge.

6.3.5 USA

Det pågår arbeid også i USA med ønske om fjerning av foreldelsesfristen. Marci A. Hamilton skriver i en artikkel i justia.com om de ulike statenes fremdrift i forhold til den hun referer til som ”SOLs”. SOLs er bevegelsen for å fjerne foreldelsesfristen i forhold til seksuelle overgrep av barn. I flere stater er arbeidet kommet så langt at det i mai 2013 er flere på listen til Marci A. Hamilton som enten allerede har fremmet et lovforslag om endring, har gjennomført et slikt forslag eller hvor dette er nært forestående.¹⁰¹

I USA er det slik at de ulike statene har ulike regler som de forholder seg til bestemt av hver enkelt stat. Et større antall stater har foreldelsesfrist på alle saker unntatt drap.¹⁰² For drap i USA er det ingen foreldelsesfrist. For andre saker begynner fristen normalt å løpe når forbrytelsen er begått.¹⁰³

Det blir også skrevet på “the free dictionary” – the legal dictionary:

“The running of the statute may be suspended for any period the accused is absent from the state or, in certain states, while any other indictment for the same crime is pending...”¹⁰⁴

---

¹⁰⁰ Hbl.fi lest 28.10.2013

¹⁰¹ Marci A. Hamilton I Justia.com posted in criminal law 2.mai 2013. Lest den 13.09.2013

¹⁰² The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013

¹⁰³ The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013

¹⁰⁴ The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013

Dette innebærer at foreldelsesfristen kan stoppe løpe i en periode hvis gjerningspersonen er ute av staten eller hvis en annen sak av samme karakter er på vei til retten.

Det er likevel slik at retten og lovgiverne har måttet revurdere reglene i forhold til de kontroversielle forholdene ved at ofrene av seksuell karakter, kan oppleve at minner kan komme tilbake på et senere tidspunkt..¹⁰⁵

” For the most part, the clock has been stopped until a victim remembers the abuse.” (The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013).

At klokken stopper til offeret husker overgrepet kan minne om den utsatte foreldelsesfristen vi har i Norge. Selv om den utsatte foreldelsesfrisen i Norge baserer seg på alder og ikke hukommelse.

” Legislatures have been urged to amend their statutes of limitations to permit recovered memory plaintiffs to sue their abusers (...) By 2003, 42 states had codified some form of a recovered-memory law on their books, while one state admitted recovered-memory evidence pursuant to its Common Law rules. Typically recovered-memory laws provide that the action must be filed within a certain number of years after the plaintiff either reaches the age of majority or knew or had reason to know that sexual abuse caused the injury. Because of these judicial and legislative changes, many lawsuits have been filed alleging child sexual abuse that occurred many years before, sometimes as long as 20 years earlier.” (The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013).¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013

¹⁰⁶ <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Statute+of+Limitations>

Amanda R. Bell skriver i en artikkel lagt ut på internett¹⁰⁷ om de generelle reglene om foreldelse for overgrep på barn i USA. Hun konkluderer med at alle statene, til tross for at de har ulike regler, har den utsatte foreldelsesfristen som innebærer at den ikke begynner å løpe før barnet er myndig.

” The statute of limitations for child abuse in the United States varies greatly by state, though the majority of states have similar laws in place. In federal cases, according to U.S. Code 18 Section 3283, the statute of limitations is for as long as the victim is alive or for 10 years after the event, whichever is longer. Almost every state waits to begin timing until after the child victim reaches the age of majority.”¹⁰⁸

I fødereale saker er foreldelsesfristen 10 år etter hendelsen eller så lenge offeret lever. Den fristen som er lengst vil gjelde. Se. U.S. Code 18 Section 3283. Se også Charles Doyle¹⁰⁹

7 Lovforslag fra Fremskrittspartiet¹¹⁰ (endring)

I stortingsmøtet den 13.06.2013 angående sak nr 9. ”Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)” fremla Per Sandberg¹¹¹ fra Fremskrittspartiet argumenter for forslag 1, angående foreldelsesfrist og eventuell endring av reglene angående foreldelsesfristen. Med forslag 1 siktes det til stortingsmøtet og nummereringen i møtet.

---

¹⁰⁷ www.wisegeek.com

¹⁰⁸ Amanda R: Bell - wisegeek.com

¹⁰⁹ Charles Doyle - Statutes of Limitation in Federal Criminal Cases: An Overview. 2012. nummerert side 4.

¹¹⁰ E-post 04.09.2013 Anne Sofie Hippe

¹¹¹ Løse forslag til saken. www.stortinget.no

Sandberg (FRP) sier i sitt hovedinnlegg (11.55.04), at i dagens utgave av VG står det at justisministeren er enig i forslaget, og at Frp også i 2004 fremmet et lignende forslag.¹¹²

Videre går han inn i forslag 1 og begrunnelsene for foreldelse, og med det ønsket om at fristen skal forlenges.

Sandberg trekker frem at begrunnelsen for foreldelsesfristen er todelt. For det første er vanskelighetene ved å anskaffe bevis etter lang tid et element. Han mener likevel at der er vanskelig å se dette som et selvstendig argument mot forslaget i mer alvorlige straffesaker.¹¹³

Som argument mot at bevisene kan bli vanskelig å anskaffe nevner Per Sandberg uskyldspresumsjonen. Han sier at hvis bevisene ikke er gode nok, vil det uansett ikke bli tatt ut tiltale om bevisterskelen ikke kan nås.

Han nevner deretter at foreldelsesfristen er ”et definitivt og sterkt virkemiddel”¹¹⁴. Foreldelse fører til en endelig avslutning av en sak uten muligheter for kjønnslig vurdering for om saken burde tiltales eller ikke. Han viser videre til at bevisene og sakens alder i seg selv kan være et element som må vurderes i en sak, en foreldet sak er avskåret fra slike vurderinger da saken allerede er endelig avsluttet.

På den andre siden nevner Per Sandberg at samfunnet og lovbyrteren burde få se seg ferdig med en sak etter en gitt tid. Tross i hans synspunkt om at dette er et viktig argument, mener han videre at dette argumentet må stille seg svakere og da også muligens fjernes helt ved alvorlig kriminalitet. Med disse argumentene fremmer han forslaget på vegnet av Fremskrittspartiet.

---

¹¹² www.stortinget.no – referat.

¹¹³ www.stortinget.no – referat.

¹¹⁴ www.stortinget.no – referat - Per Sandberg.

8 Burde lovforslaget innføres?

8.1 Bevisforspillelse.

Ved etterforskning av en sak er tid ofte et viktig element. Bevis kan bli borte, ødelagt eller endret. Jo lengre tid det går mellom hendelsen(e) og den tiden bevis(ene) blir oppdaget, jo mer usikkert kan beviset være. Det fremgår av svaret Stine Sofie stiftelsen ga i sin høringsuttalelse¹¹⁵ at de fysiske bevisene allerede er svake eller borte kort tid etter overgrepene/fornærmelsene i overgrepssaker. Det er i slike saker offerets/fornærmedes anmeldelse og forklaring som i høy grad er avgjørende. Det er også slik at forklaringen og anmeldelsen ikke kommer før mange år etter at overgrepene har funnet sted. Den tiden vil ikke nødvendigvis utgjøre en forskjell på de fysiske bevisene¹¹⁶. I straffesaker spiller rettsikkerhetselementene en viktig rolle. Sikkerheten rundt bevisene er derfor viktig. Ettersom tiden går kan bevisene bli vanskelige å finne, vitner glemmer kanskje hva som har skjedd eller blir usikre og/eller påvirket av omverdenen og tiden.

Vitnebevis kan skifte karakter pga. erindringsforskyvninger og fordi vitner fortrenger minner. Ved å ha en frist slipper avgjørelsene å bli tatt på usikkert grunnlag.¹¹⁷ Andenæs mener likevel at dette argumentet ikke slår til der hvor det foreligger en troverdig tilståelse eller avgjørende tekniske bevis, som f.eks. DNA. Han mener det likevel finnes andre grunner som kan begrunne foreldelse, bl.a. mener han at behovet for straff avtar med tid.¹¹⁸

---

¹¹⁵ Stine Sofie stiftelsen høringsuttalelse 2013

¹¹⁶ Stine Sofie stiftelsen høringsuttalelse 2013 avsnitt 8 b.

¹¹⁷ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005. kap. 50

¹¹⁸ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005. kap. 50

Dessverre vil det være vanskelig med fysiske bevis i overgrepssaker etter at det har gått mange år. DNA bevis vil for lengst være borte og på barn vil sår og skader som følge av seksuelle overgrep gro fort.

Juristen i Stine Sofie Stiftelsen skriver i sitt svar via e-post den 08.10.2013 at i forhold til bevisforspillelse er det allerede få bevis i overgrepssaker. Hun sier at hvis en likevel kan finne bevis burde ikke tiden være en faktor for det hun beskriver som en av de verste forbrytelser en kan begå. Hun nevner også her at den utskutte foreldelsesfristen kanskje ikke alltid er tilstrekkelig. Det er også slik at noen saker nedsubsummeres og derfor foreldes tidligere.

8.1.1 Falske minner, løgn eller forvirring – offeret, følelser og behandling.

I samtale med SSMM¹¹⁹ kommer det frem at den eldste som har kommet til SSMM for samtale var over 80 år gammel.

Endre Førland¹²⁰ fra SSMM sier at alle saker er ulike, og at det ikke er mulig å generalisere misbrukte menn. Han sier det er en ressurs for noen barn som blir utsatt for overgrep å ha evnen til å fortrenge det helt, så en kan fortsette fremover. Andre kan se overgrepet(ene) i bilder, men følelsesmessig ikke reagere på minnene. De barna trenger å kunne beskytte seg. Fortegningen er en veldig effektiv måte å beskytte seg på i nået, men så kommer det kanskje en trigger senere i livet. Som et eksempel nevner Førland en som skulle bli far. Da han skulle stille barnet, ble han redd for at han skulle gjøre noe mot den babyen som den ville oppfatte som et overgrep. Det er ulike triggere og ulike måter minnene kommer tilbake på.

”Foreldelsesfristen blir veldig urettferdig” sier Endre Førland.¹²¹ Fordi en ikke burde straffe den som nå får hjelp til å huske, fordi de har måtte fortrenge minnene for å greie seg. Retts-

---

¹¹⁹ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹²⁰ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹²¹ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

apparatet hjelper overgriperen ved at det etter lang tid gjør så de kan slippe unna, mens de som nå husker skal bli puttet i en skuff og være foreldet.

Angående falske minner sier Førland at en ikke får lov til å delta i gruppesamtaler før en har pratet om sine minner i en personlig samtale på senteret¹²² der han jobber. Slik at en ikke skal ta til seg andres minner. Men muligheten for at noen kan ta til seg falske minner burde ikke være grunn nok til å si at den som kommer med minnene sent i livet ikke skal få ført sin sak i retten. Det burde være andre måter å beskytte rettsikkerheten på, enn en generell foreldelsesfrist som rammer alle.¹²³

8.1.2 Fortrengte minner trenger tid.

Juristen fra Stine Sofie stiftelsen sier i sitt svar på e-post noe om en av grunnene til at foreldelse ikke burde inntre. En av grunnene til at foreldelse ikke burde inntre er at et offer i en overgrepssak kan bruke lang tid på å finne tilbake til minnene. Videre nevnes at en undersøkelse gjort i Bergen hadde vist til en gjennomsnittstid på 17 år før ofrene kommer ut med informasjonen. Hun nevner også at noen trues til taushet og at tiden ikke burde stå i veien for anmeldelse når offeret kommer til at de/det er klar for å innrømme at overgrepene fant sted.

Førland fra SSMM¹²⁴ sier at barn har behov for å fortrenge (se avsnitt 8.1.1). Fortrengning av minnene er en måte og overleve på. Det er først i voksen alder og muligens ved at det kommer ”trigger” elementer inn i livene deres (f.eks. at de selv får barn) at de kanskje søker hjelp. Hver sak er individuell og en kan ikke generalisere ofrene eller situasjonene. Hver opplevelse og håndtering av opplevelsene er ulike. Det kan finnes saker hvor ofrene driver med selvmedisinering og/eller har selvmordstanker. Det finnes tilfeller hvor offe-

---

¹²² SSMM senter for seksuelt misbrukte menn

¹²³ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹²⁴ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

ret(ene) får/har andre problemer i tillegg eller som en følelsesmessig følge, mens på den andre siden er noen veldig vellykkede og ressurssterke. Det er selvsagt de midt i mellom også. En generell regel som skal passe alle i forhold til tid vil derfor ikke være heldig.

Slik problemstillingen blir i forhold til foreldelsesfristen vil ikke utfordringen ligge i de sakene hvor overgrepene oppdages tidlig. Ei heller der hvor barnet smakker om det tidlig. I de sakene hvor det kommer frem tidlig vil forhåpentligvis ikke foreldelsesfristen bli et tema. I de tidlige tilfellene vil saken forhåpentligvis løses før fristen er en aktualitet. Fristen blir avgjørende i de tilfellene hvor ofrene har fortrenget minnene og ikke søker hjelp eller bearbeider hendelsene før i voksen alder.

En kan argumentere for at den utsatte foreldelsesfristen vil gi ofrene en mulighet til å innrømme overgrepene etter at de er blitt myndige. Myndighetsalderen i Norge er 18 år og en vil da i juridisk forstand bli regnet som voksen. Men selv om myndighetsalderen er 18 år i Norge kan det argumenteres for at en ikke burde ses på som en uavhengig voksen i den alderen.

Når en fyller 18 år vil det være mange, kanskje de fleste, som fremdeles er avhengig av familien. Både som støtte, til skole og økonomisk. Mange er ikke ferdig med skolen, ei heller vil de ha en stabil jobb eller lignende. Kanskje vil en når en er 18 år gå inn i en tid med mange endringer, eksempelvis kan noen ha ønske om å ta høyere utdanning eller å starte sin første ordentlige jobb. Kanskje har en fremdeles kontakt med overgriperen. Kanskje har en fremdeles det en regner som et godt forhold til overgriperen. Overgriperen kan være en del av familien og en ønsker ikke eller er redd for å ikke bli trodd eller miste tryggheten familien gir. Det kan være mange ting spesielt i den alderen som gjør at det å skulle ta på seg en rettssak, eller i det i det hele tatt å bearbeide hva som har skjedd ikke er det som kommer i første rekke.

Når en har fylt 18 år har fristen allerede begynt å løpe. Så når livet roer seg litt ned og en selv skal stifte familie og disse triggerne som bl.a. Førland¹²⁵ nevner ”gjør at alt slår ned i hodet på en”, vil det kanskje være for sent å anmelde.

Fristen i Norge kan vise seg å bli lang og kanskje tilstrekkelig selv i de groveste tilfellene. Som Dag Einar Lyngås skriver i sin e-post¹²⁶ kan det være en kan legge på 25 år med frist for de groveste overgrepene etter offeret fylte 18 år. Da har offeret blitt 43 år gammel.

Et spørsmål som da kan være aktuelt å stille, er om en skal bli fratatt muligheten til å få sin sak fremmet fordi en nå er blitt for gammel? Det er nok ikke slik at begrunnelsen for foreldelsesfristen er at fornærmede er blitt for gammel etter en gitt tid. Likevel kan det være et argument mot foreldelsesfristen at effekten foreldelsesfristen har vil være nettopp dette.

8.2 Behovet for å bli hørt/ bli trodd som offer.

Hvis et offer for overgrep har bearbeidet hendelsen til den grad at de nå står frem med hendelsene og deler dette, kanskje med sine nærmeste eller verden, kan det være at deres behov for å bli hørt og trodd med denne historien er det som er mest viktig. Det kan være for en selv og bearbeidelsen av og med følelsene. Men det kan også være at det er viktig for andre offer å se at en kan stå frem med slike hendelser og bli trodd.

Mari Jensen fra Stine Sofie stiftelsen skriver følgende i svaret¹²⁷ sitt:

”Ofte opplever vi at offeret har mest behov for å bli trodd, ikke nødvendigvis at straffen skal bli høy. De er opptatt av at gjerningspersonen må stå til ansvar for det hun/han har gjort. Innrømmelse vil nok være viktig for fornærmede, siden gjerningspersonen da tar ansvar for det han/hun har gjort. Det viktige for deres helbred er å bli trodd.”

---

¹²⁵ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹²⁶ Dag Einar Lyngås e-post 26 september.2013

¹²⁷ Mari Jensen – Stine Sofie stiftelsen e - post. 08.10.2013

Endre Førland¹²⁸ nevner at hans opplevelse og erfaringer tilsier at for de aller fleste er det viktigste å bli trodd. Plassering av skylden der den hører hjemme og dokumentasjon/bevis på at samfunnet tror på det offeret sier. Denne bekreftelsen gjennom en rettssak kan hjelpe offeret med å kanskje lukke et kapittel. Førlands erfaringer med erstatning er ikke veldig god, og han ser på andre forhold som mer viktige. Bl.a. er hans erfaringer med politiet under anmeldelse meget god, ved at betjenten som tar i mot en anmeldelse er klar på og uttrykker at de tror på det anmelderen sier. Politiet gir også uttrykk for at selv om saken skulle blitt henlagt har det ikke noe med at politiet ikke tror på det anmelderen sier nå. Politiets oppførsel og håndtering har slik Førland¹²⁹ beskriver det gitt gode erfaringer for ofrene. Det å bli hørt og trodd når de anmelder sin historie er noe som er viktig.

8.2.1 Anklagedes behov for å få saken i retten og stadfeste sin eventuelle uskyld – ikke gå fri pga. foreldelse.

Endre Førland fra SSMM¹³⁰ forteller i vår samtale at han i begynnelsen av sitt arbeid ved SSMM var veldig opptatt av at ofrene skulle ta med saken til politiet. Men han sier at han etter hvert ble mer og mer forsiktig med å oppfordre til dette hvis ofrene ikke tenkte på det selv. Dette bl.a. fordi mange av de som kommer til SSMM er suikidale eller for kort tid siden har vært suikidale. Det å gå til politiet kunne gi et stort løft, de ble tatt godt i mot, men pga. lang ventetid gikk de litt nedover igjen. Ikke helt til bunnen, men nedover. Men når henleggelsen av deres sak kom, hadde Endre Førland en opplevelse av at noen av mennene gikk rett i kjelleren.

Han forteller videre at hans opplevelse av de over 2000 mennene Førland har hatt på sentret, er at det er lite aggresjon. Det er lite hevnlyst. Det viktige er slik Førland har opplevd det, å få plassert skylda. Skyldplassering er viktigere enn straffen eller fengsel. Oppfatning-

---

¹²⁸ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹²⁹ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹³⁰ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

en han sitter med er at det vil være lettere å lukke et kapittel om en kan få tatt saken til retten og få en dom. De fleste er mest opptatt av å bli trodd, og at de får en mulighet til å la rettsapparatet stadfeste at samfunnet tror på det de forteller.

8.3 Behovet for straff avtar/naturlig avslutning på et forhold.

Alle mennesker ser ut til å ha et behov for at forhold ender på et tidspunkt. At hendelser har en naturlig avslutning kan være viktig. Hvis videre håp strekkes ut, og en holder fast i situasjonen uten å komme seg videre vil dette kanskje ikke være heldig. Det at saken har en siste frist vil kanskje i det minste gjøre at hendelsen har sitt siste kapittel.

I et svar på e - post fra Stine Sofie stiftelsen skriver Jensen¹³¹ at erfaringene de har hatt eller observert ikke er at de etterlatte/fornærmede er lettet om saken blir foreldet og da avsluttet, men at en slik avslutning heller føles urettferdig. Urettferdigheten ligger også i at den er/blir foreldet når de endelig har klart å stå frem med det som har skjedd. Det fremstår også som urettferdig da det de ble utsatt for kjennes så grovt og urettferdig at gjerningspersonen ikke burde bli straffefri.

Andenæs¹³² nevner på sin side individualpreventive hensyn som begrunnelse for foreldelse. Hvis en gjerningsperson har forholdt seg lovlydig i en årrekke, vil det å straffe han/hun nå kunne virke urimelig både på han/hun og deres potensielle familie. Han tar derimot forbehold om at det kanskje vil stille seg annerledes ved særlig grove forbrytelser, uten at han går nærmere inn på dette.¹³³

---

¹³¹ Mari Jensen – jurist i Stine Sofie stiftelsen. 08.10.2013

¹³² Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005. kap. 50

¹³³ Andenæs, Johs. 2004- 2 opplag 2005. kap. 50

Førland fra SSMM sier at han har erfaringer med at selv om ofrene kan ha lagt saken vekk pga. foreldelse eller henleggelse så har de ikke nødvendigvis lukket saken. ”Det at offerere ikke er ferdig med saken kan gjøre at de fremdeles risikerer å gå langt ned i kjelleren”.

8.4 Ingen siste innsats før utløp av frist

Med foreldelsesfrist har politiet en gitt tid på å løse et forhold før det ikke lenger er mulig å få dom eller straff gitt i saken. Med en slik siste frist er det mulig at et visst press blir lagt på politiet for å løse en sak før fristen løper ut. Hvis det er en form for alarm som går av hos politiet en gitt tid før fristens utløp, er det kanskje her en mulighet for politiet å legge inn innsats og ressurser i saken som har blitt liggende. Kanskje er det også slik at akkurat dette presset er noe politiet trenger.

Uten slikt press, uten en foreldelsesfrist, er det da kanskje mer sannsynlig at saken blir liggende å støve på hylla hos politiet for alltid?

For at et press på politiet skal ha en effekt forutsettes det at politiet allerede har kunnskap om saken. De tilfellene hvor saken ikke har kommet til politiets kunnskap vil ikke tjene på en slik frist.

Er det slik at uten en varsellampe som blinker etter at den første etterforskningstiden er over, at saken likevel vil bli sett på, på nytt? Med mindre noen eksterne kommer med bevis eller vitner står frem, vil saken bli tatt frem igjen hos politiet?

I enkelte saker hvor foreldelsesfristen allerede er på mange år, hvilken forskjell kan et par år fra eller til gjøre? Burde ikke politiet da ha hatt mer enn god nok tid til å løse allerede eksisterende saker? Det må være i anledning av ens død – innrømmelser på dødsleie. Eller bevis som har blitt liggende hos noen som kan gjøre at en sak i så fall har grunn til å bli etterforsket på nytt. Igjen så forutsetter denne problematikken at saken allerede er kommet til politiets kunnskap men at bevisene eller ressursene på et tidligere tidspunkt ikke har vært tilstrekkelig.

Med utviklingen som har skjedd den siste tiden med DNA bevis m.m. har tidligere saker som ikke kunne løses, fått muligheten til å bli løst nå pga. ny teknologi. Hvis sakene da er foreldet vil dette muligens være uheldig i forhold til oppklaringsmulighetene.

For at fjerning av foreldelsesfristen skal få anvendelse på slike saker forutsetter dette at fjerning av regelen vil få sen tilbakevirkende kraft så den også vil ramme saker som allerede er foreldet. Dagens saker vil allerede ha teknologien tilgjengelig. Likevel kan det være tilfeller hvor de involverte, offeret/fornærmede kan ha lagt forholdet bak seg. Fortsatt på livet. En gjenopptagelse av saken kan kanskje koste mer av sorg og skade. Likevel skal en kanskje være forsiktig med å generalisere denne følelsen, og det er mulig de fleste aldri helt har lukket dette kapittelet av livet og fremdeles ønsker saken fremmet.

Tilfellet er likevel slik i overgrepssaker hvor foreldelsesfristen er aktuell, at de som er fornærmede kanskje ikke har hatt den følelsesmessige utviklingen, eller tid, til å bearbeide forholdet/hendelsene før det har gått ”for lang” tid. Tar dette for lang tid er det mulig at fristen har gått ut før politiet i det hele tatt har hatt en sjanse til å se på saken. Skal det være slik at overgriperen skal slippe å gjennomgå en sak bare fordi offeret uheldigvis var for ung til å bearbeide forholdet før fristen løp ut?

At overgriperen kan ha blitt et lovlydig menneske, og at overgriperen kan bli straffet unødig hardt pga. konsekvensene det vil ha for han/hun og deres familie er forhold som kan begrunne fristen. Det er likevel slik at en ikke må glemme at overgriperen har begått en ugjerning og kanskje ikke burde slippe å måtte stå til ansvar pga. den tid han/hun har greid å unngå konsekvensene.

At overtrederen etter lang tid kan ha forbedret seg, at han/hun kan ha levd som en lovlydig borger hele tiden etter hendelsen og at det kan ha skjedd ting i livene deres, de kan ha stiftet familie, endrer ikke forholdet for ofrene. Det vil påvirke familien til overtrederen om de nå skal straffes. Det er mulig overgriperen har lidd nok gjennom frykt for å bli oppdaget. Be-

grunnelsene for å beholde fristen er mange og gode, men begrunnelsene for å nå la overgriperen slippe en sak pga. lang tid må veies mot det at offeret ikke får se sin sak i retten. Spørsmålet er om tidsaspektet og mulige endringer hos overgriper er tilstrekkelig argumenter for å beholde fristen i saker som gjelder overgrep av mindreårige/barn, som regnes som de svakeste i samfunnet?

Hvis vi mener at gjerningspersonene ikke burde slippe unna etter lang tid alene pga. naturen av hva de har gjort og at overgrep av mindreårige regnes som å være grove overtredelser, burde vi kanskje igjen stille spørsmålet om hvorfor vi straffer. Straffer vi som hevn? Er målet med å ta overgriperen, også etter så lang tid, at han skal forbedres (individualpreven- sjon)? Vil det å straffe en overgriper hindre andre fra å gjøre det samme (allmennpreven- sjon)? Kan den mulige grunnen til vi kan søke straff i slike saker, også etter lang tid, være å beskytte den følelsesmessige forbedringen hos ofrene for overgrep.

At politiet trenger et push til å løse saker mener Førland¹³⁴ burde kunne reguleres på en annen måte enn å sette en frist som også ødelegger muligheten til å anmelde for de som kommer med minnene senere. Tidspunktene som er satt i norsk strafferett og begrunnelsen for tiden er ikke alltid like lett å forstå. For noen kan forskjellen på om en kommer en uke eller to år for sent med anmeldelsen, når det likevel har gått 20 år være vanskelig å forstå. Det kan muligens være vanskelig å få tilbakemeldingen som offer at det kan være du ikke husker hendelsen eller hva du har opplevd riktig nå som du er kommet to uker etter fristen. Det blir ikke riktig.¹³⁵ Tilbakemeldingen anmelderen kan sitte igjen med etter beskjeden om at saken er foreldet kan være vanskelig å begrunne på en måte som gjør det forståelig og kjennes rettferdig.

---

¹³⁴ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹³⁵ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

8.5 Rettsikkerhet (hva hvis frifinnelse).

8.5.1 Hva menes med rettsikkerhet:

Rettsikkerhet er ikke et entydig ord med en klar definisjon som alle enes om. Ordet er et honnørord som representerer beskyttelse av enkelte rettigheter.

”Kjernen i begrepet «rettsikkerhet» er knyttet til krav om at enkeltindividet skal være beskyttet mot overgrep og vilkårlighet fra myndighetenes side, samtidig som vedkommende skal ha mulighet til å forutberegne sin rettsstilling og forsvare sine rettslige interesser.” (sitert fra www.regjeringen.no).

Rettsikkerheten skal settes opp som et ideal en søker og følge. Med rettsikkerhet menes å beskytte rettigheter og menneskerettigheter. Flere rettsikkerhetslementer er også fremstilt i EMK, særlig EMK art. 6.

8.5.2 Vil fjerning av foreldelsesfristen bryte med rettsikkerheten:

Et spørsmål vil selvsagt være om bevisene vil holde mål etter mange år. Jo lengre tid det tar fra hendelse(r) til saken kommer frem i retten kan ha betydning for bevisene og deres verdi. Det er likevel slik at påtalemyndighetene må vurdere saken og bevisene som gode nok til å ta ut tiltale. Hvis det har gått lang tid, men påtalemyndighetene likevel vurderer de som gode nok, kan ikke tiden være en avgjørende faktor. Det må det være opp til dommeren og juryen å avgjøre om bevisene er tilstrekkelige. Selv om tiden kan være en faktor i avgjørelsene som tas, er det mulig at en generell begrensing gitt i foreldelsesfristen ikke er nødvendig. Vil bevisene fremdeles kunne bli vurdert som tilstrekkelig til å bevise skyld utover enhver rimelig tvil er det mulig at foreldelse ikke burde stå som eneste hindring. Dette til tross for de prosessøkonomiske hensyn som er med på å begrunne foreldelse.

Det er vanlig å si at en heller ønsker at ti skyldige skal gå fri fremfor å sette en uskyldig inn i fengsel. Dette er en del av rettsikkerheten i Norge. At det skal bevises utover enhver rimelig tvil for at noen skal kunne dømmes til fengselsstraff. Likevel kan det være lett å se det

følelsesmessige ved overgrepssaker hvor ofrene blir stående og se at ti av deres overgripere går fri i frykt for å sette en uskyldig i fengsel.

8.5.3 Følelsesmessig aspektet i forhold til frifinnelse (rettsikkerhet og bevis).

I del 10.1.3 i høringsnotatet om foreldelsesfristen for drap og om den burde bli fjernet ber departementet høringsinstansene ta stilling til bl.a.: om det kan være meget tyngende og en stor belastning for fornærmede om/når eventuelle saker som reises ender med frifinnelse pga. bevisets stilling.¹³⁶ Dette argumentet må være like aktuelt i forhold til sakene som gjelder overgrep av mindreårige. Her vil den fornærmede i den største delen av sakene være i livet, i motsetning til drapssaker hvor det er de pårørende som sitter igjen.

Selv om de pårørende kan anse det som en stor belastning, er det kanskje ikke like ofte det er en levende fornærmet i drapssaker slik høringsnotatet presenterer det. Til tross for dette er argumentet godt for overgrepstilfellene i likehet med drapstilfellene. En frifinnelse i en sak en har ventet så lenge på kan kanskje føles som for mye å leve med etter så lang tid. For fornærmede vil det kanskje være vanskelig å skille mellom en frifinnelse som er forårsaket av manglende bevis og på en frifinnelse som er forårsaket av at en finner det helt sikkert at den siktede ikke har begått handlingen.

En kan selvsagt jobbe med dette i ettertid og på forhånd. Forberede anmelderen på hva dette betyr. I tillegg vil kanskje anmelderen få en mestringsfølelse ved at den i det minste har stått opp og gjort det den kunne.

Selv om DNA og retts tekniske bevis er blitt bedre med årene og det nå er mulig å ha gode slike bevis også årevis etter et hendelsesforløp, er ofte bevisene i overgrepssaker allerede vanskelig, da det dessverre ofte går tid før sakene i det hele tatt kommer for dagen. Hvis saken da kommer opp etter veldig mange år, lenge etter den foreldelsesfristen vi har nå

---

¹³⁶ Høringsnotat 2013.

ville vært inntrådt, da kan bevisene være så svekket at retten ikke har noe annet valg enn å frifinne. Kan det være slik at det er bedre, selv om det som har skjedd er galt, at saken er foreldet og derfor over, isteden for at saken ender med en frifinnelse pga. bevisene og deres alder? Med bedre mener jeg her lettere å akseptere og leve med videre.

Mari¹³⁷ skriver i e-posten jeg mottok, at selv om de ikke har hatt denne problemstillingen angående frifinnelse pga. bevis ved overgrepsofferet, har de hatt denne problemstillingen opp i forhold til drapssaker. Det gjennomgående ser ut til å være at de etterlate i drapssaker syntes det var klart viktigere at saken ble etterforsket og at arbeidet rundt dette ble gjort. Hvis politiet fant at bevisene var tilstrekkelig til å ta ut tiltale, men det likevel endte med frifinnelse så var det i hvert fall etterforsket og det som kunne gjøres var forsøkt prøvd. Mari skriver likevel at det er litt annerledes med drapssaker da de etterforskes ganske grundig straks. Drapssakene har ikke den samme tidslinjen som ved seksuelt overgrep. Hun skriver i e-posten¹³⁸ fra 08.10.2013: ”Å gå gjennom en rettssak vil være en stor belastning for fornærmede, men for noen vil det nok være godt at saken blir hørt. For andre vil en frifinnelse nok være en tilleggsbelastning.” – selv om hun også skriver at dette er synsing fra hennes side, finner jeg forskjellene som kan ligge i ofrene viktige. Det at ulike saker vil ha ulike resultater også i forhold til reaksjonene underveis og i ettertid må regnes som naturlig.

8.6 Frykten for motanmeldelse – Ærekrenkelse.

Reglene for ærekrenkelse finner vi straffelovens §§246, 247, 248 og 249.

Det er straffbart å gå ut med informasjon som ikke er sant, som krenker en annens ”æresfølelse”. § 247 regulerer straffbarheten av, ved ord eller handling å skade en annens ”gode navn og rykte”.

---

¹³⁷ Mari Jensen – Stine Sofie stiftelsen

¹³⁸ Mari Jensen – Stine Sofie stiftelsen e-post 08.10.2013

Det er likevel ikke slik at en kan bli straffet hvis en kan bevise at det som er sagt er sant, jfr. § 249 1. ledd.

Det er ikke plass i oppgaven til å gå dypt inn i dette rettsområdet. For en dypere forståelse vises til annen litteratur. Det er slik at det ikke er tillatt å ødelegge en annen persons gode navn og rykte, sette ut ord om en annen person som kan ødelegge deres sosiale status eller som kan føre til at personen mister jobben eller lignende. For at informasjon skal ha en slik effekt skal tilfellet være slik at informasjonen gjøres kjent for personer som kan ha en slik effekt på livet til gjerningspersonen. Aviser og lignende er ofte et medium som kan ha en slik effekt.

Jeg kan ikke se at en anmeldelse vil kunne medføre at en utsetter en person for slik krenkelse, med mindre en er klar over at det en sier ikke er sant, jfr. § 248.

En foreldelsesfrist kan likevel gjøre en anmeldelse problematisk. I et tilfelle der et offer/fornærmede havner i det tilfellet at de ser sin egen overgriper komme i kontakt med andre barn, eller ønsker kontakt med andre barn ved at han/hun f.eks. finner ut at sin overgriper søker jobb som lærer, får egne barn, søker å adoptere eller lignende kan de ha et behov for å si i fra. Hvis det å se sin overgriper slik er en trigger til å fremstå med sin egen sak og saken da er foreledet har offeret kanskje ingen arena å stå frem i, uten at de selv vil risikere å bli anmeldt.

I forhold til ulike triggere som gjør at minnene og følelsene kommer tilbake til ofrene, vil det å vite at ens egen overgriper kanskje kan gjøre det samme mot noen andre, være en pressfaktor til innrømmelse. Hvis det foreligger en slik pressfaktor vil det kunne sette de i et følelsesmessig dilemma. De kan bli satt i en situasjon hvor frykten for anmeldelse kan gjøre prosessen vanskeligere. Hvis foreldelse ikke foreligger vil du kunne gå til politiet og derfor ha en tryggere arena å komme med informasjonen i.

Endre Førland¹³⁹ forteller i vår samtale at etter den saken som var i Volda for en del år siden tror ikke han at motanmeldelse har en stor plass i rettsapparatet. Han nevner at han selv har anmeldt en overgriper i forhold til tre jenter, men da hadde politiet til og med glemt å informere han om at han var anmeldt.

Førland sier at han råder ofrene til at hvis de ikke skal anmelde det, burde de være forsiktig med hvem de forteller de til. For hvis du ikke har anmeldt kan du være mer utsatt for en ærekrenkelse anmeldelse.¹⁴⁰

Førland deler en historie om en av deltagerne på SSMM som hadde blitt forgrepet seg på av sin mor, faren og en drikkevenn av sin far. Han ville stå frem og Dagbladet ville lage en historie. Moren truet med anmeldelse og da trakk Dagbladet saken, dette bl.a. fordi offeret ikke hadde anmeldt forholdet.

8.7 Den preventive effekten etter lang tid (allmenn – individualpreventive hensyn).

En av begrunnelsene for å straffe generelt oppgis ofte å være av hensyn både til allmennpreventive hensyn og individualpreventive hensyn. Vil en straff gitt for en handling ha preventive effekt også etter lang tid?

8.7.1 Ved overgrep av mindreårige, vil trussel om straff være en årsak til å avstå fra ulovlige handlinger?

I de saker hvor mindreårige er involvert, da særlig saker av seksuell natur, vil ofte overgriperen også ha det samfunnet generelt kategoriserer som en lidelse, pedofili eller annet seksuelt avvik. Vil trussel om straff for å handle ut i fra sitt avvik eller lidelse være nok til å avstå fra handlinger som er ulovlige?

---

¹³⁹ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹⁴⁰ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

Andenæs viser til Hurwitz og Christiansen som sier at sedelighetsforbrytelser som ”utukt med mindreårige” ofte er ”Utslag av seksuelle personlighetsavvik.”¹⁴¹ Det trenger ikke være seksuelle avvik eller lignende som er bakgrunnen for handlingene, men derimot kan det være surrogathandlinger som en følge av andre sosiale problemer, f.eks. problemer med kommunikasjon med voksne kvinner. Andenæs sier videre at til tross for at det er få andre forbrytelser som er avskydd av allmennheten på lik linje med sedelighetsforbrytelser, er det også tilsvarende få forbrytelser hvor ”sammenhengen med sjelelige avvik eller ulykkelige ytre forhold kan være så lett og konstantere.” (sitert Andenæs, Johs, s. 53).¹⁴² Andenæs skriver videre at hvis en går inn i årsakene vil en kunne bli ”grepet av det tragiske hendelsesforløpet” mer enn ”av indignasjon og gjengjeldelsestrang”.¹⁴³

Hvis det er slik at overgriperne i slike saker også selv er og har vært offer, selv om det i seg selv ikke unnskylder slike handlinger, er det ikke mulig at annen straff burde søkes? Hvis det har gått så lang tid at sakene har foreldet, som kan være opp mot 40 år etter hendelsen(e)¹⁴⁴, vil da en alminnelig fengselstraff ha noen annen virkning enn hevn og kanskje allmennpreventiv effekt, om det?

Det vil være vanskelig å si hvilken effekt straff av et menneske, for en handling, vil ha på allmennheten og eller på de ulike fornærmede i de ulike sakene. En allmennpreventiv effekt er likevel en effekt som kanskje ikke kan opparbeides gjennom en sak. Den preventive effekten kan kanskje komme av at samfunnet ser at handlinger har konsekvenser, og at de synes over tid at handlinger har konsekvenser.

---

¹⁴¹ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 5 romertall 3. 5 del.

¹⁴² Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 5. s. 53.

¹⁴³ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 5. s. 53.

¹⁴⁴ Dag Einar Lyngås e-post 26 september.2013

Det kan det være slik at en trussel om straff kan virke avskrekkende på de som er mer eksperimentelle i handlingene sine. For eksempel på unge mennesker som kanskje ikke har funnet ut hva de vil og hva de liker. Kanskje vil det også sende signaler om at denne retningen innen seksuell adferd ikke er akseptert.

Andenæs¹⁴⁵ skriver videre om miljøfaktorene ved kriminalitet. Andenæs sier at tross i at psykiske avvik spiller en vesentlig rolle ved de alvorlige og vedvarende kriminelle handlingene kan en ikke si at de fleste som overtrer loven er avvikere. Han skriver videre i kap. 5 at barndomsinntrykket har en betydning på den utviklingen en gjør som person og er derfor en viktig faktor vedrørende kriminelle handlinger.

Videre nevner Andenæs på s. 55 at ”Alle undersøkelser viser at kriminaliteten er sterkere representert i sosialt og økonomiske lavere statusgrupper enn høyere. Det gjelder (...) også for volds- og sedelighetsforbrytelser”¹⁴⁶. Han sier også at det er mulig det er en forskjell på den registrerte forskjellen og den faktiske forskjellen i kriminalitet. Det følger videre at det er mulig de som er velstilte har større sjanse til å slippe unna ved å unngå mistanke og lignende.

8.8 Overgriperen borte fra gata en periode

Et argument for å sette overgrepforbryterne i fengsel kan være at de da vil være borte fra gata/samfunnet en periode. Med dette menes at de i en gitt periode er skjermet fra å kunne forårsake mer skade, i den perioden de er i fengsel. En slik begrunnelse for straff vil gjøre at personen straffes for fremtidige handlinger han/hun enda ikke har begått.

Det er likevel slik at straffen blir satt med begrunnelse i tidligere handlinger eller handling, men en begrunnelse for at straffen skal ilegges også etter lang tid, kan fremdeles være for å

---

¹⁴⁵ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 5. s. 53.

¹⁴⁶ Andenæs, Johs alminnelig strafferett. Kap 5

beskytte andre barn. Et av argumentene mot fjerning av foreldelsesfristen er at hvis en gjerningsperson har oppført seg lovlydig i lang tid vil en straff kunne ramme han/hun og kanskje hans/hennes familie urimelig hardt etter lang tid.

På den annen side er det de tilfeller hvor en overgriper fortsetter å begå overgrep. En kronisk pedofil som ikke stopper. Selv om det er lenge siden det anmeldte forholdet ble begått, hvis det er flere barn som kan slippe opplevelsen av overgrep ved at han/hun kan bli straffeforfulgt for et eldre forhold, kan dette være et mulig argument for at foreldelsesfristen skal bli fjernet.

Endre Førland¹⁴⁷ forteller i vår samtale at han har et godt eksempel på avslutning i retten til tross for foreldelse. Saken ble henlagt pga. foreldelse, men det å få saken i retten, og å få en avslutning på saken var viktig. Han fikk sett saken i retten da det var flere som anmeldte. Mannen Førland bruker som eksempel fra senteret hadde fått sin sak foreldet, men brukte da tid og ressurser på å bistå og finne frem til de andre ofrene og bisto dermed i deres sak, mot sin overgriper.

8.9 Synspunkter:

Førland fra SSMM¹⁴⁸ sier at han syntes rettsystemet er ganske stramt og strengt. Selv om han har full respekt for justismord sier Førland at foreldelsesfristen ikke virker rimelig likevel. Når minnene ikke er bearbeidet så er de heller ikke påvirket, sier han. De kommer litt ”dettende ned” i hodet på deg. Han mener at bruk av sakkyndige og vurderingen av bevisene er mye bedre løsninger enn at en skal hindre alle som kommer litt for sent fra å få prøvd saken sin. En burde ikke ha en foreldelsesregel generell for alle i frykt for at noen kan huske galt. Fristen kan heller ikke forsvares ovenfor ofrene ved å si ”nei nå er du litt for sent, det kan være du husker feil nå”.

---

¹⁴⁷ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

¹⁴⁸ Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo 25.oktober.2013

Per Sandberg under stortingsmøtet¹⁴⁹ sier følgende som avslutning på sitt innlegg:

”Hvis Stortinget slutter seg til dette forslaget i dag, tror jeg vi vil gi mange mennesker, pårørende og offer, en håndsrekning med hensyn til deres fortvilelse over at saken kan foreldes.”

9 Mulige konsekvenser av lovforslaget/endring

9.1 Tilbakevirkende kraft

Grunnlovens § 97 sier ” Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.”

Grunnloven har høyere rang enn alminnelig lov. Dvs. at reglene i grunnloven går foran reglene i straffeloven. Ved endring i straffeloven kan en ikke endre reglene slik at de virker tilbake på forhold som var før reglene ble vedtatt.

Er det da slik at reglene om foreldelse kan ha en påvirkning på forhold som var før endringene i fristen kom, men som ikke enda er blitt foreldet. Vil endringen i fristen kun skulle gjelde på forhold som oppstår etter at reglene er vedtatt og trådt i kraft?

9.1.1 Legalitetsprinsippet jfr. Grl. § 96 jfr. EMK artikkel 7 (straffeloven § 3?)

Etter straffeloves § 3 skal en ny regel eller regelendring ikke påvirke saker hvor det allerede er begynt en straffeforfølgning. Er det til tiltales gunst vil de likevel gjelde. Men etter § 3 første ledd er det de gjeldende reglene ved handlingens tidspunkt som skal gjelde når saken også ønskes forfulgt.

---

¹⁴⁹ www.stortinget.no – referat.

9.1.2 Straffeloven §§ 66 flg. Unntak (prosessøkonomiske hensyn), jf. Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) punkt 28.2

Reglene om foreldelse er gitt under prosessøkonomiske hensyn. Reglene er likevel materielle bestemmelser og ikke prosessregler etter strl. § 3.

”§ 3. Har Straffelovgivningen undergaaet Forandring i Tiden efter en Handlings Foretagelse, kommer, forsaavidt intet modsat er bestemt, de ved Foretagelsen gjældende strafferetslige Bestemmelser til Anvendelse paa Handlingen.

De ved ethvert Spørsmåls Afgjørelse gjældende strafferetslige Bestemmelser kommer til Anvendelse, naar de fører til en for sigtede gunstigere Afgjørelse end de ved Foretagelsen gjældende. Dog skal ved anke og begjæring om gjenåpning ikke tages Hensyn til Bestemmelser, der først er blevene gjældende, efterat den Afgjørelse blev truffen, i Anledning af hvilken der ankes eller begjæres gjenåpning.

Er Forfølgning eller Strafs Fuldbyrkelse lovlig paabegyndt, kommer ikke i Betragtning, at efter en senere i Kraft traadt Lov Adgangen til at paatale eller til at fuldbyrde Straffen er forældet eller Paatalen blevet afhængig af fornærmedes Begjæring eller overladt ham.

Den i en ny Lov bestemte Frist for fornærmedes Adgang til at paatale eller begjære Paatale begynder i intet Tilfælde sit Løb før fra Lovens Ikrafttræden.”¹⁵⁰

Trygve Bergsåker argumenterer for at foreldelsesreglene både er prosessuelle og materielle. Artikkel er gitt i tidsskrift for rettsvitenskap på side 362 flg.¹⁵¹ Bergsåker skriver hovedsakelig om foreldelsesloven og fordringer. Det som står i forhold til om reglene er prosessuelle eller materielle er likevel aktuelt i strafferetten. I strafferett vil det kanskje være nærmest å anse foreldelsesfristen for prosessuelle ut i fra beskrivelsene som er gitt. Trygve Bergsåker

---

¹⁵⁰ www.lovdato.no

¹⁵¹ Trygve Bergsåker - Tidsskrift for Rettsvitenskap, vol. 124, 3-4/2011, s. 351–442. ISSN 0040-7143

viser til beskrivelsen av reglene som prosessuelle på side 363 slik: ”... at foreldelsen innebærer et hinder for å få prøve (den påståtte) fordringen for domstolene, ...”¹⁵².

9.2 Mulig utvikling i retten (andre bestemmelser uten foreldelse?)

I samme lovforslag som omhandlet i oppgaven og i høringsnotatet var det i del 10, et delavsnitt om foreldelsesfristen til drap. Et spørsmål i forslaget var om foreldelsesfristen for drap bør fjernes.

9.2.1 ”Stepping stone” til andre saksområder. (Se også foreldelsesfrist for drap i høringsnotatet).

I høringsnotatet¹⁵³ del 10.1.3 stilles spørsmålet om straffeansvaret for drap burde være unnattatt fra foreldelse.

Departementet sier først at de fastholder sitt utgangspunkt om at hovedregelen burde være at straffeansvar foreldes.

I tredje avsnitt i del 10.1.3 nevnes det at det ikke er foreldelsesfrist på drap i andre nordiske land. De mener videre at dette kan danne grunnlag for å vurdere om et tilsvarende utgangspunkt burde gjelde i Norge. De legger bl.a. frem et argument som ble brukt i 2010 da Sverige fjernet foreldelsesfristen for drap. Argumentet er begrunnet i det retts tekniske, som f. eks at DNA-bevis gjør det mulig å behandle saker forsvarlig også i lang tid etter at en handling ble begått.

Mange av argumentene gitt i oppgaven, i forhold til overgrepssaker, er anvendbare også i forhold til drapssaker. Tilfellet stiller seg litt annerledes da offeret ikke lenger er tilstede,

---

¹⁵² Trygve bergsåker - Tidsskrift for Rettsvitenskap

¹⁵³ Høringsnotatet snr. 20123307

og deres behov for å få saken ført i retten ikke er det sentrale. Men til gjengjeld står det ofte igjen pårørende som kan ha tilsvarende behov.

Det er likevel slik at ved drapssaker er det en ganske umiddelbar reaksjon rett etter. En finner en død person og etterforskningen starter med en gang. Bevisene her er viktig å få inn raskt, så de ikke blir borte. Offeret trenger ikke tid på å innrømme hendelsen da offeret her ikke kan si noe i saken.

Det kan likevel kanskje være vitner. Kanskje vitnene i slike saker ikke står frem før senere. Kanskje er det akkurat dette som mangler for at en sak skal kunne tas til retten. Men de andre bevisene som umiddelbart ble funnet vil kunne være borte eller vanskelig tilgjengelig. Offeret er begravd og kanskje kremert. Argumentene for utviklingen i det retts tekniske vil likevel bestå. DNA er blitt bedre m.m, men hvis en regelendring skjer på dette området er det likevel ikke sagt at det vil ha en innvirkning på saker eller forbrytelser som allerede er begått. Det er likevel slik mener jeg, at hvis drap skjer nå, vil denne utviklingen allerede tjene sakene fra begynnelsen og en endring vil ikke alene kunne begrunnes i dette.

Det er andre argumenter som kanskje er mer aktuelle i drapstilfeller enn i overgrepstilfeller. Bl.a. tidsfristen for politiet. En drapssak vil bli etterforsket grundig helt fra begynnelsen. Hvis en da ikke kommer frem til gjerningspersonen er det ikke nødvendigvis en større sannsynlighet etter at veldig mange år er gått, med mindre det er en innrømmelse på dødsleiet eller slike unntak. Kanskje vil politiet her ha godt av en siste innsats før utløpet av fristen. Etter fristen er det kanskje slik at de etterlatte må prøve å bevege seg videre med foreldelse som en avslutning på forholdet.

En ting er foreldelse for drapssaker som også ble foreslått fjernet i høringsnotatet på samme tid som i forhold til overgrepssaker. Annerledes stiller likevel overgrepssaker seg. Spørsmål som gjenstår er om fjerning av foreldelsesfristen på enkelte saksområder vil gjøre at samfunnet vil finne det lettere og også fjerne fristen på andre saksområder. Det vil være vanskelig å besvare på forhånd hvordan samfunnet vil stille seg i ettertid. En kan likevel

stille spørsmålene. Er det slik at samfunnet ikke ønsker foreldelsesfrist generelt? Jeg tror ikke det er slik at oppfatningene om fordelene ved foreldelsesfrist vil endre seg generelt pga. en endring i et saksområde, slik som ved overgrep av mindreårige. Hvis vi ikke skal ha en foreldelsesfrist slik som det er i dag, vil rettsystemet ha kapasitet til å håndtere et eventuelt tilskudd av saker? Eller vil fjerning av foreldelsesfristen resultere i henleggelser pga. manglende kapasitet? Det er dessverre slik at politiet må prioritere saker. Fordi politiet må prioritere saker, kan det bli slik at saken ikke prioriteres og derfor henlagt til tross for at den da ikke er foreldet.

10 Avslutning:

10.1 Sammendrag:

Det ble fremmet et lovforslag om fjerning av foreldelsesfristen ved bl.a. overgrep av mindreårige i begynnelsen av 2013. Forslaget ble nedstemt i juni 2013, men problemstillingen er fremdeles aktuell og argumentene for og i mot består.

Begrunnelsene for reglene om foreldelsesfrist er generelt gitt i lys av straffe- og rettsystemet. At det er foreldelsesfrister er ikke uvanlig i noen land som Norge kan sammenlignes med. Av grunnene gitt for å ha en frist finnes det bl.a. prosessøkonomiske hensyn, politiets kapasitet, tiden offer og/eller overtrederen har/trenger for bearbeidelse. Med tiden for bearbeidelse siktes det til det følelsesmessige aspektet ved straff, både at behovet for straff kan ha avtatt for de som er berørte, men også det at gjerningspersonen kan ha blitt et ”bedre” og lovlydig menneske.

Når det gjelder foreldelsesfristen i forhold til det spesielle forholdet som overgrepssaker av mindreårige er, er argumentene for å beholde fristen i stor grad den samme som de generelle for foreldelsesfrist. Argumentene mot foreldelsesfrist i overgrepssaker av mindreårige er derimot mer følelsesladet og spesifikke til typen overtredelse.

Argumentene for å beholde foreldelsesfristen også for overgrepssaker av barn er flere. Av argumentene for å beholde fristen er at fristen vil være tilstrekkelig slik den står. Fristen vil kunne bli veldig lang slik den står, særlig pga. den utsatte foreldelsesfristen. Det er også slik at fjerningen av foreldelsesfristen i overgreppsaker av barn vil være et unntak fra de generelle reglene ellers i strafferett. At det er foreldelsesfrist på de fleste saker i alle land Norge kan sammenligne seg med antyder at argumentene for å ha slike frister en godt begrunnet. Bl.a. at partene kan ha behov for en avslutning på saken/forholdet. En avslutning kan være vanskelig å få til på annen måte i enkelte saker som stiller seg særlig vanskelig i forhold til bevis eller lignende. Det er også slik at bevisene regnes for å være vanskelig å fremskaffe i overgrepssaker, eldre overgrepssaker er da enda mer vanskelig.

Politiet må i det Norske rettsystemet prioritere saker både som skal etterforskes og som de skal legge inn ressurser til. For at det skal være hensiktsmessig å fjerne foreldelsesfristen i overgrepssaker av mindreårige må politiet ha ressurser til å etterforske også de eldre sakene. Uten disse ressursene vil fjerningen av foreldelsesfristen ikke ha en annen effekt enn at henleggelsen får et annet grunnlag.

Hensynet i forhold til den som vil bli anmeldt reiser seg også. Etter mange år, muligens så lang tid at det er passert 30 år, vil gjerningspersonen kanskje være "et annet menneske". Hvis gjerningspersonen i mange år har vært lovydig, og kanskje i tillegg laget et liv for seg selv og sin familie, vil det å skulle straffes nå kunne ramme han/henne og deres familie utilsiktet hardt. Om de individualpreventive grunnene for straff svikter er det allmennpreventive grunner, eventuelt rettferdsfølelse for offeret og/eller hevn som kan begrunne straffen.

Det er ulike oppfatninger i forhold til om foreldelsesfristen er god nok slik den er. På den ene siden er de som ønsker foreldelsesfristen fjernet. Bland de er støttesentrene og mennesker som jobber med ofre for overgrepsforbrytelser. De som jobber med eller for ofre oppfatter jeg generelt som forkjempere av at regelen ikke er god nok. Flere har understreket at fjerningen av fristen i saker, spesielt angående barn, vil være mer rettferdig. Urettferdig-

heten i å ha fristen slik den er i dag, selv med den utsatte foreldelsesfristen, går ut på at den rammer de som trenger tid til bearbeide forholdet spesielt hardt. En henleggelse av saken fordi en kommer for sent med informasjonen kan kjennes urettferdig, og argumentene om at minnene kan være gale eller utilstrekkelige til at en skal få anmelde sin sak kan være vanskelig å forstå.

På den andre siden er det som sagt de som mener at fristen er hensiktsmessig og at den er tilstrekkelig lang og dermed ikke trengs å bli fjernet. Fristens lengde kan være så lang i de groveste sakene at offeret kan ha blitt over 40 år før fristen har gått ut. Fristens lengde brukes som et argument for å beholde den slik den er.

Likevel er mange av grunnene for å fjerne fristen ikke begrunnet i antall år fristen er satt til. Argumentene går mer på det følelsesmessige aspektet til fornærmede i sakene. Av argumentene går et ut på at det ikke skulle være en generell frist. Fristen avskjærer alle fornærmede på et generelt grunnlag. Fristen gjør så enkelte ikke kan få sin sak ført i retten eller sendt gjennom systemet. At et offer innrømmer forholdet tre uker senere enn et annet til politiet kan utgjøre forskjellen på om en kan få saken sin etterforsket eller ikke. Når det først er gått så mange år som fristen er satt til, burde ikke tiden for innrømmelse ha så mye å si på bevisene at foreldelse er nødvendig. Det kan være opp til retten å vurdere tiden og bevisene i hver enkelt sak. Da alle ofre i overgrepssaker er forskjellige, og alle saker er og blir forskjellige, vil en generell regel som rammer de alle likt virke urimelig. Særlig argumenteres det for den positive effekten det å få saken sin hørt i retten kan ha på fornærmede.

Reglene i straffesystemet skal være like for alle. Reglene om foreldelse, om de skal være tilstede, må ramme alle likt. Alternativet til en generell regel må være fjerning av foreldelsesfristen helt. I samtaler med SSMM på spørsmålet om foreldelsesfristens lengde fikk jeg til svar at tiden er satt litt tilfeldig. Å forlenge fristen vil fremdeles ramme noen. Det er ikke lengden det i utgangspunktet er snakk om, det er tilfellene av henleggelse der hvor det kommer en innrømmelse etter fristens utløp som finnes uheldig.

10.2 Konklusjon – burde foreldelsesfristen for overgrep av mindreårige fjernes.

Spørsmålet jeg stiller er det ikke lett å svare på med sikkerhet i ene eller andre retningen. Om foreldelsesfristen burde fjernes eller bestå slik den er kan begge være akseptable resultater, men vurderingene burde tas i forhold til begge synspunkter på saken. Rettsområdet er følelsesmessig ladet. Det er få rettsområder som bringer frem så mange følelsesmessige elementer i samfunnet som overgrep av de som anses som uskyldige, barn. Det kan med tanke på det følelsesmessige aspektet være vanskelig å konkludere helt og holdent med at foreldelsesfristen skal beholdes om fjerningen av fristen vurderes å være til ofrenes beste. Det er likevel slik at det er ikke lovligheten av overgrep som vurderes. Barna skal fremdeles være like beskyttet uansett om fristen beholdes eller fjernes. Spørsmålet er i så fall om straffesakens mulige rehabiliterende effekt på de ofrene som nå er blitt tilstrekkelige voksne ønskes beskyttet i den utstrikning at en lovendring er nødvendig.

Om foreldelsesfristen skal fjernes eller ikke er ikke avhengig av et godt argument på en side. Argumentene må veies og vurderes mot hverandre, til slutt må en vurdere om verdien det vil ha for ofrene å fjerne fristen er grunn nok til å se bort i fra de alminnelige begrunnelsene for fristen generelt. Det som skal besvares er om et unntak regnes for nødvendig i forhold til foreldelsesfristen i overgrepssaker av mindreårige.

Det er fortsatt innspill jeg mangler som kunne ha belyst flere deler av fornærmede parters problematikk. Særlig i forhold til effekten det vil kunne ha på de som vil kunne bli anmeldt etter lang tid, er det flere sider som ikke har latt seg belyse pga. manglende svar fra sentere og innehavere av slik informasjon. Det kan derfor vanskelig bekreftes hvordan effekten vil være på den ene siden av saken. Det er slik at ingen ofre eller pårørende har latt seg intervju, dermed mangler en bekreftelse direkte fra rammende på hvor følelsesladet temaet er for dem. Nærmeste kilder er støttesentre og informasjon som er mer allment tilgjengelig. Likevel finner jeg at SSMM og andre informasjonskilder har opplyst grunnene for å fjerne fristen på en slik måte at en lettere kan forstå de ulike elementene ved argumentasjonen.

Slik jeg ser det vil ikke fjerningen av fristen gjøre at rettsikkerheten blir noe dårligere. De samme bevisene vil trenge for domfellelse. Selv om det å bli anklagd kan være en grusom opplevelse for anklagde, vil faren for justismord ikke øke i takt med årene etter foreldelsesfristens utløp, slik foreldelsesfristen står i dag.

Derimot vil fjerningen av foreldelsesfristen kunne gjøre at flere av ofrene får frem sin sak. Det kan være at rettsystemet vil være den tryggeste og beste arenaen for informasjon om overgrep, selv etter mange år. Både for at informasjonen skal kunne komme ut i lyset, og for at ofrene skal få muligheten til å innrømme hva de har opplevd. I tillegg vil den beste arenaen være politiet i de tilfellene der ofrene ønsker å si i fra om sin overgriper, for å forhindre overgriperen fra å forgripe seg på andre.

Fjerning av fristen kan gi samfunnet en økt økonomisk kostnad, ved at politiet vil trenge økte ressurser. I det tilfelle det blir flere saker, er min oppfatning at økte kostnader er noe samfunnet må vurdere å ta, om det kan hjelpe ofre å bearbeide vanskelige forhold fra sin barndom.

Forslaget vil ikke bryte med noen rettsikkerhetsprinsipper, ei heller vil det bryte med noen rettigheter. Å få gjennomført et slikt forslag kan, slik jeg har vurdert det ut i fra informasjonen jeg er gitt, ikke gjøre en skade på systemet. Fjerningen av fristen kan derimot ha en positiv effekt på den psykiske rehabiliteringen av ofrene slik forhold er blitt presentert.

For meg blir effekten fjerningen av foreldelsesfristen kan ha på de som er fornærmede i forholdene avgjørende. Tross i motargumentene til fjerningen anser jeg rettsystemet som riktig arena for informasjon om overgrep. Hvis det etter anmeldelse likevel ikke finnes tilstrekkelige bevis til å føre en sak, eller sakene ender med frifinnelse er dette noe domstolene og påtalemyndighetene kan vurdere i hver enkelt sak. Hvis fjerningen av fristen kan hjelpe den psykiske rehabiliteringen til mennesker som har opplevd overgrep, mener jeg at fjerningen av fristen fremstår som riktig.

For meg fremstår det å bidra til at ofre som ble utsatt for overgrep som barn, får bearbeidet hendelsene, og kanskje komme seg videre i livet, som det som er viktig å ta med seg i vurderingen av om foreldelsesfristen burde fjernes.

11 Litteraturliste

Lover:

- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22. mai 1981nr.25
- 1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr 10
- Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen(EMK) Roma 1950 - Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
- Grunnloven av 17 mai. 1814 - Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold.
- Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk. Vedtatt av ministerkomiteen 12.juli 2007 www.regjeringen.no/pages/38226240/CoE_Convention_on_the_Protection_of_children_against_sexual_exploitation_and_abuse_n.pdf.
- Dansk straffelov. <http://jura.karnovgroup.dk/document/7000538738/3?versid=197-1-2001>
- <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Lose-forslag/?p=57325>

Forarbeider/etterarbeider:

- Høringsnotat – justis og beredskapsdepartementet.
- Lovavdelingen februar 2013 snr. 20123307
- ”høringsnotat om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 (personforfølgelse, voldtekt og andre seksuelle overgrep, formidling av prostitusjon, forberedelse til tvangsekteskap, foreldelsesregler mv.)” www.regjeringen.no/pages/38226240/Hoeringsnotat.pdf.
- <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Lose-forslag/?p=57325>
- Rundskriv riksadvokaten. RA-2010-200 04.07.2010 <http://websir.lovdata.no/cgi-lex/wiftzsok?bas=nl&emne1=straffelov&button=S%F8k&sok=fast>

- Stine Sofie stiftelsen høringsutalelse 2013
<http://www.regjeringen.no/pages/38226239/SSS.pdf>
- Innst. O. nr. 38 (1997-1998)
Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Olav Akselsen om lov om endringer i Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 m.m. (Bedre rettsvern for barn.) <http://abo.rechtsdata.no/browse.aspx?sDest=gIO38z2E98>
- Rundskriv fra riksadvokaten RA-2010-168 (2011-06-01) -
<http://websir.lovdato.no/cgi-lex/wiftzok?bas=nl&emne1=straffelov&button=S%F8k&sok=fast>

Bøker:

- Johs Andenæs – alminnelig strafferett. 5 utgave ved Magnus Matnigsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn 5 utgave 2004 – 2 opplag 2005.
- Erving Goffman: Anstalt og menneske, den totalte instution sosialt set. På dansk ved seminarieforstander Knud Eilskov 11. oplag 2006
- Andenæs, Johs – Norsk straffeprosess bind 1 3. utg. 2000 Universitetsforlaget.
- Asbjørn Strandbakken – uskyldspresumsjonen ”in dubio pro reo” 2003 – fagbokforlaget
- Universitetsforlaget. Mot gulag, vestlig type. 3 utgave 2000

Artikler:

- Charles Doyle - Statutes of Limitation in Federal Criminal Cases: An Overview. 2012. Congressional research service.
<http://www.fas.org/sgp/crs/misc/RL31253.pdf>
- <http://hbl.fi/nyheter/2011-07-27/livstid-ar-livstid>
- <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/12/20/125051.htm> skrevet av Susanne Vigsø Grøn: 20. Dec. 2011 kl. 12:55 Opdateret 20. Dec. 2011 kl. 13:48
- Tidsskrift for Rettsvitenskap, vol. 124, 3-4/2011, s. 351–442. ISSN 0040-7143.
HVA ER FORELDELSE? - AV FØRSTEAMANUENSIS DR. JURIS TRYGVE

http://www.idunn.no/file/ci/52822194/tfr_2011_03-04_pdf.pdf

- May 2, 2013 - Marci A. Hamilton i criminal law – justia.com. Lest den 13.09.2013
<http://verdict.justia.com/2013/05/02/who-is-afraid-of-justice-for-child-sex-abuse-victims-and-who-is-fighting-for-it>
- Amanda R: Bell redigert av Angela B. sist endret 11 September 2013. Lest den 13.09.2013.
- <http://www.wisegeek.com/what-is-the-statute-of-limitations-for-child-abuse.htm>
- Nils Christie – Konflikt som eiendom. Tidskrift for rettsvitenskap 90 1977 ss.113-132. ISSN: 00407143 (Inntatt i blandingskompendium ved Universitetet i Oslo. Det juridiske fakultet. Institutt for kriminologi og rettsosiologi.) KRIMINOLOGI JUR5100.

Intervjuer:

- Intervju: Endre Førland – daglig leder v. SSMM Oslo (senter for seksuelt misbrukte menn) 25.oktober.2013 Skippergata 30
- Nils Christie i Intervju med Petter schjerven NRK 13 april 2012.
<http://www.nrk.no/skole/klippdetalj?topic=nrk:klipp/839790>

E-poster:

- e-post. Mottatt 04.09.2013. anne-sofie.hippe@jd.dep.no fra Anne Sofie Hippe *Rådgiver – Lovavdelingen*. Justis- og beredskapsdepartementet
- Dag Einar Lyngås e-post 26 september.2013 – dag.einar.lyngås@politiet.no
- Mari Jensen – jurist - Stine Sofies Stiftelse - mari@barnerett.com – e-post mottatt den 08.10.2013

Internettsider:

- Universitetsforlaget blå kommentarutgave på nett. 09.09.2013
http://dxp.kommentarutgaver.no/dxp/content/straffeloven/?id=para_66

- The free dictionary by FARLEX – legal dictionary 13.09.2013 - <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/Statute+of+Limitations>
- www.Rettsdata.no norsk lovkommentarer § 68 i straffeloven. 17.09.2013 (note 625 av Magnus Matningsdal).
- Thomas Frøberg, 06.04.2010 kl. 15:53 www.lovdato.no, Merknad.
<http://websir.lovdato.no/cgiexec/wifftsok?bas=nl&emne1=straffelov&button=S%F8k&sok=fast>
- Gyldendals rettsdata (innlogging)
http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=straffeloven%20%C2%A7%20195&sDest=gL19020522z2D10z2EzA7195#gN19020522z2D10z2E1557
- NOU 1991: 13 Seksuelle overgrep mot barn - straff og erstatning Kap. 3.1 – Gyldendals rettsdata.
<http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?sDest=gNOU1991z2D13z2D5z5F1>
- Legevakt håndboken på nett.
http://www.lvh.no/skader/vold_og_seksuelle_overgrep/seksualovergrep_mot_barn
- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress – www.nktvs.no -
http://www.nkvts.no/tema/Sider/BarnogUnge_Definisjonerogomfang-seksuelleovergrep.aspx fra 2007 - (15.10.2013)
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2009/nou-2009-15/8.html?id=569419>
- http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=straffelov%20%C2%A7%2068&sDest=gL19020522z2D10z2EzA768
- <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2012-2013/130613/9/>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/20032004/otprp-nr-90-2003-2004-/28.html?id=179961#>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2008/nou-2008-15/4/2.html?id=527253>
- <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Lose-forslag/?p=57325>

- <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Stortinget/2012-2013/130613/9/#a2>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2006/nou-2006-10/10/5/6.html?id=391669>